

Київський національний торговельно-
економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Сучасні методи оцінювання кредитоспроможності позичальника –
фізичної особи

Студента 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Фінансове
брокерство»

Науковий керівник
канд. екон. наук

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук

Тарасенка
Тараса Сергійовича

Гербич
Людмила Анатоліївна

Гербич
Людмила Анатоліївна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА-ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	7
1.1 Сутність, зміст та значення оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи	7
1.2 Методичні підходи до оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи	14
1.3 Організаційно – інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи	20
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА-ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	28
2.1 Зміст методики оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи в брокерській компанії «Сучасні фінансові рішення»	28
2.2 Оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи за методикою банку	33
2.3 Оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи за методикою кредитної спілки	38
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА-ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	45
3.1 Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду методів оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи	45
3.2 Шляхи удосконалення методів оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи	51
3.3 Напрями удосконалення організаційно- інформаційного забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника фізичної особи	59
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Від удосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи залежить ефективний розвиток споживчого кредиту в Україні. Для банківських установ надання споживчого кредиту є основним джерелом доходу, але не маючи методики оцінки кредитоспроможності позичальника це може призвести до збитків по споживчих кредитах. Аналіз стану діяльності банківських установ України свідчить про наявний стрімкий ріст обсягів споживчих кредитів, що відображає характерну особливість споживчих кредитів, які притаманні банківським установам в країні. При цьому відслідковується значний ріст заборгованості населення в кредитних портфелях вітчизняних банківських установ, який спричинений відвертим нехтуванням елементарних принципів ризик - менеджменту. На сьогодні головним завданням в діяльності сучасної банківської системи є збереження обсягів виданих кредитів без погіршення якості розміщених активів. Такого результату неможливо досягти без вдосконалення методів оцінки кредитоспроможності позичальника.

Основні підходи оцінки кредитоспроможності позичальників, які мають актуальність в умовах сучасної економіки розглянуто в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених В. В. Вітлінський, В. В. Галасюк, І. С. Гуцал, О. В. Дзюблюк, А. О. Єпіфанов, Н. Е. Крупська, А. М. Мороз, С. В. Науменкова, М. І. Савлук, Я.І. Чайковський та ін. Серед зарубіжних вчених необхідно виділити праці Е.Брігхема, Л. Гапенські, В. О. Лі, В. В. Тена, Г. С. Панової.

Мета випускної кваліфікаційної роботи - визначення методів оцінки кредитоспроможності позичальника - фізичної особи при споживчому кредитуванні в фінансових установах України, виявлення їх недоліків та розробка заходів щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- розглянути сутність, зміст та значення оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи;
- дослідити методичні підходи до оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи;
- висвітлити організаційно – інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи;
- розкрити зміст методики оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи в брокерській компанії «Сучасні фінансові рішення»;
- провести оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи за методикою банку;
- здійснити оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи за методикою кредитної спілки;
- виконати порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду методів оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи;
- запропонувати шляхи удосконалення методів оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи;
- висвітлити напрями удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника фізичної особи.

Об’єктом дослідження є процес оцінювання кредитоспроможності позичальника- фізичної особи.

Предметом дослідження є діюча практика оцінки кредитоспроможності позичальників, аналіз сучасних методій оцінки кредитоспроможності та перспективи їх розвитку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу роботи становить сучасна методологія проведення оцінки кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб, розгляд новітніх поглядів щодо проведення оцінки кредитоспроможності та практика використання цих методів в

сучасній банківській системі України. Для оцінки діючої практики оцінки кредитоспроможності фізичних осіб використовувалися різноманітні методи, серед яких метод аналізу і синтезу, статистичні, економіко-математичні методи. Основою дослідження є конкретні методи оцінки кредитоспроможності, які використовуються при кредитуванні позичальників.

Інформаційна база роботи. Інформаційною базою дослідження стала наукова монографічна література, статті зарубіжних та вітчизняних вчених у періодичних виданнях, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані НБУ та комерційних банків.

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань, які пов'язані з удосконаленням проведення оцінки кредитоспроможності та інформаційного забезпечення даного процесу. Безпосередньо в процесі дослідження одержано такі наукові результати: запропоновано узагальнене визначення поняття «кредитоспроможність», розглянуто основні методи оцінки кредитоспроможності. Проведено розрахунки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи за різними методами. Розглянуто шляхи удосконалення інформаційного забезпечення організації при оцінці кредитоспроможності.

Практичне значення роботи. Основні аспекти, які розглянуті в процесі наукового дослідження можуть бути використані як в теорії так і в практиці при формуванні системи оцінки кредитоспроможності в Україні. Запропоновані в роботі методи проведення оцінки кредитоспроможності позичальника дають можливість удосконалити діяльність банків та небанківських установ в країні.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійно проведеними розрахунками автора.

Публікації. Окремі результати проведеного дослідження знайшли відображення в науковій статті: Тарасенко Т. С. Сучасні методи оцінювання

кредитоспроможності позичальника – фізичної особи // « Стратегії розвитку фінансового ринку України»: зб. наук. С 83 ст. денної форми навчання / відп. ред.. Н. П. Шульга. – К. : Київ нац.. торг. – екон. ун-т, 2018 – С. 342 – 347.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дипломної роботи - 82 сторінок, у тому числі 17 таблиць, 5 додатків, список використаних джерел із 69 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ

КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА-ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

1.1 Сутність, зміст та значення оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи

Головним об'єктом фінансово-кредитних установ є кредитний ризик фінансової установи. Тому фінансова установа повинна враховувати ці ризики, запобігати їх виникненню та успішно управляти ними (мінімізувати всі можливі негативні наслідки). Для цих цілей покликана кредитна політика фінансової установи.

Саме від якісної оцінки кредитоспроможності позичальника залежить банківський ризик кредитування. Всі рішення щодо надання кредиту або припинення кредитних зв'язків з даним позичальником приймаються на основі аналізу кредитоспроможності, який надає інформацію про всі результати фінансової діяльності позичальника.

Необхідно звернути увагу на те, що в українській термінології не існує такого поняття як «кредит для фізичної особи». Суть даного поняття включає в себе поняття «споживчий кредит», який є видом кредиту, що надається фізичним особам.

Національний банк України дає наступне визначення споживчому кредиту – кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) фізичним особам на придбання споживчих товарів або послуг у тимчасове користування, під проценти, на умовах строковості та платності.[1]

Законом України «Про захист прав споживачів» визначено, що споживчий кредит – це кошти, які надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції».[2]

Суб'єктами кредитних відносин в процесі надання споживчого кредиту є фізичні особи (позичальники) та банки, небанківські кредитні установи, які виступають в ролі кредитора.

До об'єкту кредитування належать витрати, які пов'язані з задоволенням потреб населення, а також витрати капітального характеру (будівництво, підтримка нерухомого майна). Враховуючи вищерозглянуте, зробимо висновок, що для надання споживчого кредиту для фізичної особи є необхідним процес оцінки кредитоспроможності позичальника. Метою оцінки кредитоспроможності клієнта є необхідність отримати інформацію про його здатність залучити кошти на свої рахунки, які необхідні для погашення кредитної позики та сплати встановлених процентів по кредиту, зібрати інформацію про вид діяльності клієнта тощо.

Отже, банк до укладання кредитного договору здійснює попередній аналіз фінансового стану позичальника і вивчає його кредитоспроможність. Кредитоспроможність можна виділити як основний критерій, який забезпечує ефективність кредитної діяльності. При цьому слід розрізняти поняття "платоспроможність" і "кредитоспроможність" позичальника.

Розглянемо декілька визначень поняття «кредитоспроможність», які були запропоновані в наукових працях вітчизняних вчених та зарубіжних вчених.

Кредитоспроможність – це наявність передумов для отримання позик та спроможність їх повернення [4].

Кредитоспроможність - це здатність позичальника в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [5].

Кредитоспроможність позичальника - це його спроможність повністю і своєчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [3].

Проаналізувавши праці вітчизняних та зарубіжних вчених, можна сказати, що на даний момент в Україні відсутній єдиний інструмент для оцінки кредитоспроможності фізичних осіб. Також не існує загального

визначення поняття «кредитоспроможності», тому нами було узагальнено основні аспекти та виділено наступне визначення: кредитоспроможність – це спроможність позичальника у визначений термін розраховуватися за раніше отримані кредити готівковими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності. В запропонованому визначенні узагальнені всі необхідні принципи, які найбільш точно характеризують поняття «кредитоспроможність».

Оцінка фінансового стану боржника - фізичної особи, яка є суб'єктом господарювання, має здійснюватися банком також з урахуванням аналізу фінансової звітності, що подається ним як суб'єктом господарювання за встановленими законодавством України формами. Аналіз фінансової звітності боржника - фізичної особи, який є суб'єктом господарювання, має враховувати динаміку показників його діяльності щонайменше за останні 12 місяців поспіль, що передують даті оцінки кредитного ризику за кредитом.

Питома вага кількісних показників у загальній оцінці фінансового стану боржника - фізичної особи має становити не менше ніж 70 відсотків.[6]

Оптимальні значення кількісних показників, характеристики якісних показників, порядок їх урахування під час оцінки фінансового стану боржника - фізичної особи, а також спосіб (принцип) їх вбудовування до власної системи класифікації кредитних операцій визначаються банком у внутрішньобанківському положенні.[6]

Банк визначає періодичність здійснення оцінки поточного фінансового стану боржника - фізичної особи самостійно з урахуванням стану обслуговування боргу, але не рідше ніж один раз на рік.

Методика оцінювання фінансового стану позичальника, перелік аналітичних показників, їхні нормативні значення та значущість (встановлюється за бальною системою з огляду на вагомість кожного показника серед інших) визначаються окремо для кожної групи позичальників. У загальному випадку виокремлюють такі групи позичальників: юридична особа, банк, фізична особа.

Виділяють наступні види кредитоспроможності:

- по терміну позики коштів: комерційна (короткострокова) кредитоспроможність; інвестиційна (довгострокова) кредитоспроможність;
- по статусу кредитора: кредитоспроможність, що оцінюється приватною особою; кредитоспроможність, що оцінюється підприємством; кредитоспроможність, що оцінюється кредитною організацією; кредитоспроможність, що оцінюється державою;
- по регіональній приналежності позичальника: кредитоспроможність національного позичальника; кредитоспроможність іноземного позичальника;
- по статусу позичальника: кредитоспроможність корпоративного позичальника; кредитоспроможність індивідуального позичальника;
- по масштабам діяльності корпоративного позичальника: кредитоспроможність великого позичальника; кредитоспроможність середнього позичальника; кредитоспроможність дрібного позичальника;
- по галузевій приналежності корпоративного позичальника: кредитоспроможність промислового позичальника; кредитоспроможність підприємства, що працює в сфері торгівлі та послуг; кредитоспроможність фінансової організації.[11]

Оцінка кредитоспроможності необхідна, перш за все, для визначення рівня кредитного ризику, який на себе бере банк при встановленні кредитних відносин з позичальником. Для оцінки кредитоспроможності, необхідно виділити види кредитоспроможності. (табл.1.1).

Умовами оцінки кредитоспроможності позичальника передбачається:

- забезпечення достовірності шляхом використання всіх необхідних інформаційних даних;
- визначення широкого кола показників, які всебічно характеризують діяльність позичальника;
- диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності щодо кожної групи позичальників при наданні їм різних видів кредитів

- забезпечення поточної та прогнозованої оцінки кредитоспроможності клієнтів;
- використання сучасних наукових методів, залучення у разі необхідності висококваліфікованих експертів, упровадження сучасних інноваційних технологій оцінювання. [43]

Таблиця 1.1

Класифікація кредитоспроможності [6]

Тип кредитоспроможності	Класифікація
1	2
Залежно від терміну надання позики	комерційна (короткострокова) кредитоспроможність
	інвестиційна (довгострокова) кредитоспроможність
Залежно від статусу кредитора	кредитоспроможність, що оцінюється приватною особою;
	кредитоспроможність, що оцінюється підприємством;
	кредитоспроможність, що оцінюється кредитною організацією;
	кредитоспроможність, що оцінюється державою;
Залежно від регіональної приналежності позичальника	кредитоспроможність національного позичальника;
	кредитоспроможність іноземного позичальника;
Залежно від статусу позичальника	кредитоспроможність корпоративного позичальника;
	кредитоспроможність індивідуального позичальника
Залежно від масштабів діяльності корпоративного позичальника	кредитоспроможність великого позичальника
	кредитоспроможність середнього позичальника
	кредитоспроможність дрібного позичальника
Залежно від галузевої приналежності корпоративного позичальника	кредитоспроможність промислового позичальника;
	кредитоспроможність підприємства, що працює в сфері торгівлі та послуг

Оцінка кредитоспроможності позичальника може здійснюватись двома способами за допомогою кількісних показників та якісних показників.

Кількісні показники:

1) сукупні чисті надходження (щомісячні сукупні надходження, зменшені на щомісячні сукупні витрати та зобов'язання, крім зобов'язань перед банком, що здійснює оцінку фінансового стану боржника - фізичної особи з метою оцінки кредитного ризику);

2) накопичення на рахунках у банку (інформація надається боржником - фізичною особою за бажанням);

3) коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника - фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом (зокрема співвідношення сукупних доходів і витрат/зобов'язань боржника - фізичної особи; співвідношення обсягу боргу за кредитом до вартості об'єкта кредитування; співвідношення щомісячних витрат боржника на обслуговування боргу до обсягу його щомісячних доходів тощо). Оптимальні значення цих коефіцієнтів банк установлює самостійно з урахуванням видів кредитів і залежно від форми їх надання, цільового призначення, строку користування, наявності забезпечення, способу сплати тощо.[6]

Банк для розрахунку кількісних показників урахує доходи, факт отримання яких протягом дії договору підтверджується достовірними документами, виданими третьою особою (довідка з місця роботи, довідка/декларація про доходи, виписка (довідка) банку з рахунку про рух коштів) або банком-кредитором, який є роботодавцем боржника - фізичної особи або здійснює обслуговування його рахунку.[6]

Якісні показники:

1) загальний матеріальний стан клієнта (тобто наявність у власності майна, крім майна, переданого в заставу);

2) соціальна стабільність клієнта (тобто наявність постійної роботи, ділова репутація, сімейний стан тощо);

3) вік клієнта;

4) кредитна історія боржника, інформація щодо боржника, отримана з державних реєстрів тощо.[6]

Кожна банківська установа удається до своїх методів оцінки кредитоспроможності позичальників, однак усі ці методи підпорядковані певній системі фінансових показників, які характеризують клієнта: обов'язковість у розрахунках за раніше одержані кредити, поточний фінансовий стан, здатність у разі потреби мобілізувати кошти з різних джерел.

Єдиної системи оцінювання кредитоспроможності позичальника не існує. Кожен банк намагається використати оптимальну для себе методику аналізу кредитоспроможності своїх клієнтів.

Незважаючи на те, що банківські установи самостійно розробляють методику оцінювання кредитоспроможності позичальника, будь-яка з них має включати:

1) кількісне оцінювання кредитоспроможності (визначення основних фінансових показників діяльності позичальника, здатність позичальника отримати дохід з усіх видів діяльності);

2) якісне оцінювання кредитоспроможності (репутація, історія бізнесу, характеристика ділової активності, зв'язки зі споживачами продукції і постачальниками, склад засновників, місцезнаходження позичальника, повернення попередніх кредитів, оцінювання ринкового становища, рівень менеджменту, привабливість продукту та ін.);

3) аналіз ефективності кредитного проекту (окупність проекту, маркетингове дослідження, грошовий потік з проекту, умови реалізації продукції, власний внесок грошових коштів у проект, перспективність розвитку галузі та ін.);

4) аналіз забезпеченості кредитної операції;

5) загальну оцінку кредитоспроможності і визначення кредитного рейтингу позичальника;

6) правила остаточного прийняття рішення про надання кредиту. [6]
Основними вимогами до процесу й результатів оцінювання кредитоспроможності позичальника є:

- 1) розраховувати не один, а низку показників;
- 2) показники розглядати і вивчати у тісному взаємозв'язку;
- 3) результати і висновки коригувати на різні похибки, які можуть бути наслідком непередбачуваних чинників.

Отож, при здійсненні кредитної діяльності організація, що надає кредит, з метою мінімізації кредитного ризику та прийняття ефективного рішення про надання чи ненадання кредитних коштів позичальнику, має проводити аналіз його кредитоспроможності. Оцінювання кредитоспроможності позичальника, окрім аналізу фінансового стану, включає також показники та параметри, які визначають репутацію, ділові якості, рівень менеджменту, професіоналізм керівництва підприємства тощо. Такий повний і всебічний аналіз фінансово-господарської діяльності клієнта сприятиме більш ефективному здійсненню кредитної операції та зменшенню рівня кредитного ризику для банку.

1.2 Методичні підходи до оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи

Як уже вище було зазначено методика і систему оцінки кредитоспроможності банк розробляє самостійно враховуючи особливості кредитної політики, спеціалізації банку, умов договору, рівня економічної та політичної стабільності в державі, стану взаємовідносин з клієнтами тощо.

В залежності від видів кредиту, його обсягу і строку, цілей аналізу, кредитної історії позичальника, результатів господарсько - фінансової діяльності клієнта визначаються показники та їх оптимальні значення для оцінки фінансового стану позичальника - фізичної особи. Оцінка фінансового стану позичальника має включати в себе кількісні та якісні показники, що можуть впливати на виконання позичальником зобов'язань за кредитом, з визначенням рівня їх ймовірного впливу на дотримання умов кредитної угоди шляхом установлення оптимальних значень та відповідних балів для кожного з показників. Здійснюється оцінка фінансового стану позичальника з

урахуванням виду і строку кредиту, що надається. Кількісні та якісні показники, які використовуються для визначення фінансового стану позичальника мають підтверджуватись відповідними документами, виданими третьою особою (довідка з місця роботи, довідка про доходи, довідка банку з рахунку про рух коштів, а також кредитна історія позичальника, що має бути підтверджена кредитними звітами з бюро кредитних історій).

До якісних характеристик позичальника - фізичної особи належать:

- загальний матеріальний стан позичальника (наявність майна та копії відповідних документів на його право власності);
- соціальна стабільність клієнта (наявність постійної роботи, сімейний стан);
- вік клієнта;
- кредитна історія (інтенсивність користування банківськими кредитами);

До кількісних показників оцінки фінансового стану позичальника - фізичної особи належать:

- сукупний чистий дохід (щомісячні очікувані сукупні доходи, зменшені на сукупні витрати та зобов'язання;
- накопичення на банківських рахунках (надається за бажанням позичальника;
- коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність позичальника і його фінансові можливості, щоб виконати ним взяті зобов'язання по взятому кредиту(співвідношення сукупних доходів і витрат клієнта, сукупного чистого доходу за місяць і щомісячного внеску за кредитом та процентами за ним;
- забезпечення кредиту (застава рухомого й нерухомого майна, передавання права власності на об'єкт кредитування та його ліквідність).[6]

Під час визначення кредитоспроможності й оцінки фінансового стану позичальників – фізичних осіб, які отримують кредит як підприємці, мають

враховуватися відповідні показники, що встановлюються для юридичних осіб, у тому числі такі якісні та кількісні показники:

- менеджмент (ділова репутація, спроможність позичальника нести особисту відповідальність за виконання кредитних зобов'язань);
- фактори ринку (вид галузі, оцінка товарів та послуг, що надаються позичальником, рівень конкурентоспроможності, тривалість діяльності);
- прогноз руху грошових потоків (співвідношення власного капіталу та суми кредиту, співвідношення грошових оборотів за місяць та суми кредиту).[10]

Щодо визначення класу позичальника - фізичної особи, то він визначається на підставі результатів оцінки його фінансового стану відповідно до наведених характеристик, у тому числі з урахуванням фактора своєчасності сплати боргу.

З метою звести ризик за кредитними операціями до мінімуму кредитор повинен при розрахунку кредитоспроможності використовувати запропоновану методику, що основана на семи кредитних факторах:

- оцінка правового статусу позичальника;
- оцінка особистих якостей позичальника;
- оцінка забезпечення позичальника;
- оцінка доходу позичальника;
- оцінка покриття боргу позичальника.

Дана методика дозволить зрозуміти кредитодавцю чи може позичальник отримати даний кредит і на яку суму може претендувати позичальник. [30]

Скорингова модель дає можливість провести оцінку кредитоспроможності позичальника - фізичної особи, провести розрахунок можливих ризиків на підставі розрахунку кількісних показників та якісних характеристик особи, яка звернулась за кредитом.

Метою проведення оцінки методом скорингу є присвоєння позичальнику балів за результатами заповнених анкет, які повинен розробити кредитор.

В залежності від набраних даних визначається клас позичальника, завдяки якому банк або небанківська установа приймає рішення про доцільність надання кредиту (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація позичальників – фізичних осіб [6]

Клас позичальника	Характеристика	Скоринговий бал
Клас А	рекомендована видача кредиту, позичальник несе мінімальний ризик для кредитора	450-600
Клас В	може бути виданий кредит, позичальник несе допустимий ризик кредитору	350-450
Клас С	може бути виданий кредит, позичальник несе середній ризик кредитору	250-350
Клас D	не рекомендується видача кредиту, позичальник несе максимальний ризик кредитору	150-250
Клас Е	не рекомендується видача кредиту, позичальник несе критичний ризик кредитору	0-150

Наступним кроком оцінки кредитоспроможності позичальника є оцінка його правового статусу. В процесі оцінки правового статусу до уваги береться обсяг цивільної дієздатності фізичної особи. Оцінка цивільної дієздатності відбувається завдяки паспорту або документами, які унеможливають виникнення сумнівів обсягу її цивільної дієздатності. Також до оцінки правового статусу належить і громадянство України,

судимості та участь позичальника у судовому процесі на момент подання заяви.

Правовий статус при оцінці кредитоспроможності несе роль коригуючого коефіцієнту до загального скорингового балу позичальника.

Вагомим фактором в оцінці кредитоспроможності позичальника є особисті якості фізичної особи. Важливо оцінити морально - психологічні якості клієнта: репутація, принциповість, щирість.

В даному випадку буде недостатньо використати інформацію, яку надав позичальник їй необхідно буде перевірити з інформацією, яку нададуть треті особи, пов'язані з позичальником родинними, особистими, діловими або іншими стосунками.

Також в оцінці кредитоспроможності важливою є скорингова модель соціального статусу ДОДАТОК А та скорингова модель капіталу позичальника.

Під капіталом позичальника розуміється наявність усіх накопичених цінностей клієнта, що належать йому на правах власності. Які можуть бути використані як забезпечення (за згодою позичальника) як забезпечення по кредиту.

Скорингові моделі в сучасній банківській системі є досить популярними завдяки вдалому поєднанню аналізу особистих та ділових якостей позичальника.[12] Приклади використання цих методик комерційними банками України, наведено в таблиці 1.3.

Аналізуючи таблицю, можна зробити висновок, що методи використані комерційними банками для оцінки кредитоспроможності досить непогано оцінюють фінансові показники. Але також існують певні недоліки використання даних методів: якісні характеристики не мають кількісного вираження(репутація позичальника и т. д.).

Таблиця 1.3

Методики визначення кредитоспроможності позичальника
комерційними банками України [21]

Назва комерційного банку	Методика визначення кредитоспроможності
ПАТ «Укрсоцбанк»	Рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника
АТ «Ощадбанк»	Бально-рейтингові методи
ПАТ «Мегабанк»	Бально-рейтингові методи з коригуванням на ділову репутацію позичальника
ПАТ КБ «ПриватБанк»	Рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника
ПАТ«Промінвестбанк»	Бально-рейтингові методи на основі кількісної оцінки фінансового стану та якісного аналізу ризиків
ПАТ «Райфайзен Банк «Аваль»	Бально-рейтингові методи з врахуванням об'єктивних та додаткових факторів діяльності підприємства (специфіка діяльності, наявність нерухомості,)
ПАТ «УкрСиббанк»	Бально-рейтингові методи, прогнозування
ПАТ КБ «Правекс-банк»	Бально-рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника. Особлива увага приділяється оцінці вартості забезпечення за кредитною угодою

Бально-рейтингові системи оцінки створюють банки за допомогою емпіричного підходу, шляхом використання факторного аналізу. Ці системи ґрунтуються на історичних даних про банківські позики з низьким, помірним та високим ступенем ризику. Рейтингову модель проводять у за декількома етапами. На першому етапі відбувається збір та аналіз вхідної інформації за конкретний проміжок часу.[12]

Далі відбувається обґрунтування системи показників, що будуть використовуватися для аналізу та проводиться їх класифікація. На основі визначених критеріїв розраховується рейтингова оцінка фінансового стану підприємства. Таким чином, для того щоб визначити клас позичальника необхідно лише розрахувати певний набір фінансових коефіцієнтів та зважити їх. Дану методику використовують більшість українських банків.

Однак слід звернути увагу на те, що рейтингові методи оцінки кредитоспроможності потребують постійного оновлення інформації, що може бути коштовним для банку. Тому невеликі банки, як правило, не розробляють власних моделей аналізу кредитоспроможності клієнтів через високу вартість їх підготовки і обмежену інформаційну базу.

В основі моделей прогнозування банкрутств, що використовуються для оцінки кредитоспроможності лежать статистичні методи, найбільш розповсюдженим з яких є множинний дискримінантний аналіз. За допомогою дискримінантної функції всі компанії (залежно від фінансового стану) можна поділити на дві групи – з високою і низькою вірогідністю банкрутства у найближчій перспективі. Для розробки дискримінантної моделі необхідна досить репрезентативна вибірка підприємств, диференційованих за галузями та розмірами, яку інколи дуже важко сформувати, так як всередині галузі не завжди можна знайти достатню кількість фірм, які збанкрутували.

Також використовують аналіз зовнішнього середовища за галузевим конкурентним напрямками аналізу, в результаті даного аналізу можна отримати якісну оцінку кредитоспроможності та визначити можливий рівень кредитного ризику операції в процесі дослідження кредитоспроможності позичальника.

Звести до мінімуму кредитний ризик банку можливо лише при проведенні комплексного аналізу кредитоспроможності позичальника-фізичної особи, в якому буде враховано всі позабалансові ризики. Дані операції нададуть можливість створити базу даних для рейтингової оцінки конкретного клієнта.

1.3 Організаційно – інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи

Значний вплив на організацію процесу управління кредитними ризиками банку має законодавство України, в основі якого покладено основні положення щодо регулювання кредитних операцій, шляхом визначення умов та принципів кредитування в банку та видів кредитів.

Такими чином всі договірні відносини з отримання гарантій та поручительства за кредитами регулюються Цивільним кодексом України.

Одним із основних елементів здійснення кредитних операцій є нормативно-правові акти, які безпосередньо регулюють питання, що пов'язані із ліцензуванням банківських послуг. Таким нормативно-правовим актом є Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів.

Також не менш важливим елементом у процесі оцінки кредитних ризиків є мінімізація ризиків, що включає в себе спосіб забезпечення заборгованості заставою. Основні положення щодо регулювання відносин застави при проведенні кредитних операцій регулюються ЗУ «Про заставу». Виходячи із пункту 1 цього закону, застава є способом забезпечення зобов'язань. В силу застави кредитор має право в разі невиконання боржником забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами.

Як уже було зазначено, що комерційні банки розробляють власну методику для визначення кредитоспроможності. Основою визначення класу кредитоспроможності покладено критеріальний рівень та рейтинг.

Головним інструментом в процесі оцінки кредитоспроможності є інформаційна база. Завданням інформаційної бази являється забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальників, що включає в себе всю методику первинної інформації, яку використовує банк. Всю інформацію, яка

використовується банком можна систематизувати за чотирма основними напрямками:

- матеріали, отримані безпосередньо від клієнта;
- матеріали про клієнта, котрі зберігаються в архівах і базах даних банку (якщо клієнт має кредитну історію);
- відомості, які в разі необхідності можуть бути одержані від зовнішнього оточення клієнта (постачальників, кредиторів, покупців продукції, обслуговуючих банків, податкової служби тощо);
- звіти й інші матеріали державних і приватних установ (галузеві аналітичні дослідження, статистична інформація, довідники за інвестиціями тощо).[16]

Визначення кредитоспроможності позичальника банком - це комплексна якісна оцінка, результат аналізу, в ході якого накопичується необхідна для прийняття рішення інформація. Зважаючи на ці відомості, банк приймає рішення про можливість та умови надання кредиту (доцільність продовження кредитних відносин або їх припинення).

Для проведення оцінки кредитоспроможності позичальника банківські установи використовують автоматизовану систему аналізу позичальника. Автоматизована система оцінювання розробляється згідно із затвердженим внутрішнім положенням банку методикою оцінювання кредитоспроможності позичальників – фізичних осіб.

Автоматизація системи кредитного скорингу при проведенні оцінки кредитоспроможності клієнтів банку дає змогу банківській установі заощадити час та ресурси.

Використання у практичній діяльності банку комп'ютерних технологій дає змогу здійснювати розгляд кредитної заявки у два способи:

1. Проведення кредитного скорингу, при якому системою автоматично підраховується рейтинг кредитоспроможності позичальника;

2. Автоматизоване прийняття рішення про надання кредиту, при якому на основі проведеного кредитного скорингу визначається кількість балів позичальника.[11]

У процесі організації роботи з кредитування фізичних осіб, як правило, приймає участь не тільки кредитний підрозділ, але й інші служби: юридичний підрозділ; підрозділ, що відповідає за безпеку; підрозділ, що здійснює оперативний облік кредитних операцій; підрозділ, що проводить розрахунково-касове обслуговування; при потреби інші підрозділи (по роботі з цінними паперами, бухгалтерське, економічний і т.д.). При зверненні позичальника в банк співробітник кредитного підрозділу приймає і збирає всі необхідні документи. У перелік основних документів, що надходять до банку від потенційного позичальника, входять:

1. Кредитна заявка;
2. Нотаріально завірени копії установчих документів;
3. Дані внутрішнього оперативного обліку;
4. Відомості про кредити, отриманих в інших банках. [11]

Після прийому документів від позичальника кредитний інспектор ретельно вивчає кредитну заявку і розглядає решту пакету документів для попереднього визначення основних умов кредитування, суми та строку кредиту, забезпечення за кредитом. Однією з найважливіших цілей створення кредитної заявки є більш наочне уявлення інформації про позичальника для членів Кредитного комітету. Привабливість кредитної заявки для банку полягає у здатності позичальника виконувати в майбутньому умови кредитного договору. А для кредитного працівника банку важливо кількісно оцінити цю привабливість, щоб класифікувати всі безліч надходження кредитних заявок.

Показники, що характеризують рейтинг кредитної заявки, повинні відповідати таким умовам:

- Простота інтерпретації значень показників кредитної заявки;

- Можливість присвоєння показниками кількісних значень за розробленою бальною системою;
- Об'єктивність оцінки показників незалежно від суб'єктивної думки особи, що аналізує заявку;
- Достовірність одержуваної при аналізі інформації;
- Відсутність будь-якого дублювання даних, що містяться в заявці;
- Достатній рівень цінності та інформативності для користувачів отриманого інтегрального значення. [42]

У кредитній заявці містяться дві групи показників: зовнішні і внутрішні. Зовнішні описують залежність майбутнього проекту від впливу ззовні, а внутрішні - від факторів, що діють всередині організації. Серед зовнішніх показників, що характеризують успіх реалізації проекту, виділяють ті, на які впливають такі чинники, як податкові реформи, грошово-кредитна політика, реформування митного законодавства та валютні ризики. До внутрішніх показниками, які характеризують проект, відносяться: конкурентоспроможність продукції, кредитна історія і ділова репутація позичальника, прогностичні показники обсягів виробництва і продажів, забезпечення кредиту, період окупності проекту, фінансовий стан позичальника, джерела погашення кредиту і відсотків по ньому і т.д. Облік всіх перерахованих факторів дозволяє банку сформувати надійний кредитний портфель.

Для об'єктивної оцінки достовірності представленої інформації кредитному інспекторові доцільно запросити від потенційного позичальника незалежне аудиторський висновок (видане аудиторською фірмою з бездоганною репутацією) за підсумками звітних періодів, по яких представлені фінансові звіти. При аналізі установчих документів інспектор встановлює коло осіб, які мають повноваження підписувати кредитний договір, вивчає договір забезпечення і подану фінансову звітність. Крім того, кредитний інспектор повинен перевірити комплектність документів,

необхідних для видачі кредиту, і в разі необхідності зажадати бракуючі або додаткові документи.

Для попередньої оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника кредитний інспектор особисто розмовляє з ним з метою більш детального з'ясування важливих сторін кредитної угоди, на яких потрібно сконцентрувати увагу (мета кредиту, плановані джерела його погашення, методика розрахунку запитуваної суми кредиту), а також для складання психологічного портрета позичальника, формування бачення та оцінки стану організації та перспектив її розвитку.

При ознайомчій бесіді з потенційним позичальником кредитного інспектора для більш повного і об'єктивного аналізу кредитоспроможності необхідно приділити увагу наступним питанням:

- Відомості про клієнта і його організації: правова форма організації; дата її установи; спосіб оцінки майна, що виступає в якості забезпечення; кому належить основний пакет акцій або найбільшу кількість акцій організації; основний вид продукції (робіт, послуг), що випускається (виконуваних, що надаються) організацією; основні постачальники і покупці організації; кваліфікація, досвід і навички менеджерів організації;
- Взаємовідносини потенційного позичальника з іншими банками в яких ще банках організація має рахунки і чи зверталася за кредитом в інші банки; чому звернулася саме до цього банку; чи є непогашені кредити;
- Відомості про запитуваній кредиті: мета кредиту; плановані джерела його погашення, сума кредиту та методика її визначення позичальником; відповідність терміну надання кредиту терміну служби активів і життєвому циклу продукції, фінансуються за рахунок кредитних ресурсів;
- Інформація про погашення кредиту: термін погашення основної суми боргу і відсотків по ньому, способи погашення кредиту; рівень грошової готівки, що надходить в організацію протягом операційного циклу;
- Характеристика пропонованого забезпечення: вид забезпечення; власник; відомості про обтяження цього майна; можливість втрати цим

майном будь-яких якісних характеристик при тривалому зберіганні; витрати транспортування та зберігання майна, що виступає у вигляді забезпечення.

За результатами такої бесіди кредитний інспектор може попередньо оцінити серйозність, надійність, репутацію потенційних позичальників, особливо тих з них, хто вперше звертається в даний банк за кредитом, а також обґрунтованість кредитної заявки, ступінь забезпечення кредитними ресурсами, вплив наслідків видачі кредиту на кредитний портфель банку і в цілому його відповідність кредитної політики банку. [43]

У ході аналізу кредитоспроможності на етапі обробки отриманої інформації проводиться безпосередній аналіз фінансових документів, представлених позичальником за методикою, застосовуваної в конкретному банку. Порівняння отриманих значень фінансових показників з застосовуваними банком нормативними значеннями є одним з найбільш важких етапів, тому що на сьогоднішній день немає системи галузевих нормативних значень та застосування тих чи інших нормативних значень часом не виправдано для специфіки діяльності організації.

Якісний аналіз фінансових коефіцієнтів полягає в необхідності визначити для кожного з них обмеження, відхилення від яких у той чи інший бік не є позитивним моментом в діяльності організації, або такий аналіз взагалі неможливий в силу об'єктивних причин. Наприклад, для коефіцієнта незалежності, що розраховується як відношення власних коштів до валюти балансу, нормативне значення в різних галузях економіки може коливатися від 0,3 до 0,9, а значення, що обмежують цей показник, становлять 0 і 1. [34]

Для розрахунку ваги фінансових коефіцієнтів в рейтинговому показнику необхідно:

- Визначити групу фінансових коефіцієнтів, використовуваних для розрахунку рейтингового показника;
- Встановити ступінь значущості кожного фінансового коефіцієнта для оцінки кредитоспроможності позичальника;

- Визначити рекомендовані нормативні (критичні) значення кожного фінансового показника і його можливі межі в залежності від галузі діяльності організації;

- Уточнити вага кожного фінансового коефіцієнта на основі аналізу фінансової звітності та інформації про галузь діяльності організації. [16]

Рейтинговий показник організації-позичальника, як правило, розраховується за формулою, в якій враховуються вага фінансового показника, його категорія в залежності від отриманого значення і меж застосування, а також кількісне значення показника. Відповідно до отриманої сумою балів позичальникові присвоюється певний клас, який дозволяє зробити висновок про можливість надання кредитних ресурсів.

Однак аналіз кредитоспроможності позичальника лише на основі кількісних показників не дає його точної оцінки, так як невивченими залишаються якісні показники. Облік тільки кількісних показників призводить до нівелювання особливостей, властивих конкретному позичальникові, які також впливають на його кредитоспроможність і на рішення про видачу йому кредиту.[47]

Система інформаційного забезпечення відіграє важливу роль в процесі управління кредитним портфелем банку. Формуванню оптимального кредитного портфеля сприяють наступні чинники: достовірність, систематизація, актуальність інформації, планування та контроль кредитної політики.

Щоб забезпечити керівництво банку інформацією про стан середовища, в якому функціонує фінансова установа необхідна система зовнішньої інформації. Зовнішня інформація збирається шляхом накопичення різноманітних даних про ситуацію на ринку, тобто про конкурентів, клієнтів, відсоткові ставки тощо.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА – ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

2.1 Зміст методики оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи в брокерській компанії «Сучасні фінансові рішення»

Особливістю оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи брокерською компанією є те, що це попередня оцінка кредитоспроможності. Саме для визначення чи може потенційний позичальник отримати кредитну позику і проводиться оцінка брокерською компанією. Після проведення даної оцінки і прийняття рішення брокерська компанія починає пошук варіантів для отримання необхідного кредиту від фінансових установ і визначає найбільш оптимальний варіант отримання кредиту. Після підбору брокерською компанією варіанту кредитування, проводиться оцінка кредитоспроможності за методикою фінансової установи. І вже за результатами даного оцінювання приймається рішення про видачу кредиту.

Для оцінки кредитоспроможності фізичних осіб брокерською компанією використовуються методика визначення платоспроможності.

Згідно з методикою — визначення платоспроможності — визначається коефіцієнт витрат (Кв), який характеризує поточний фінансовий стан позичальника і показує частку щомісячних витрат позичальника в його доходу. Коефіцієнт витрат розраховується на основі даних про доходи й витрати, наданих позичальником у заявці на кредит і підтверджених документально.

Середньомісячні сукупні доходи розраховуються шляхом визначення середньоарифметичного значення сукупних доходів, отриманих і підтверджених позичальником. Розрахунковий період містить у собі 12 останніх місяців, за винятком випадків надання позичальником, що здійснює підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи, декларації про

доходи, коли за розрахунковий приймається останній податковий період. Порівнюється коефіцієнт витрат із нормативним значенням. Чим менше значення коефіцієнта витрат, тим кращий фінансовий стан позичальника. Якщо частка щомісячних витрат позичальника в його доході становить більше 40% (коефіцієнт $K_v > 0,4$) подальший розгляд питання про надання кредиту припиняється.[14]

На третьому етапі аналізу визначається коефіцієнт платоспроможності K_p залежно від рейтингу позичальника, визначеного згідно значення коефіцієнта витрат.

Таблиця 2.1

Визначення коефіцієнта платоспроможності позичальника [69]

Коефіцієнт K_v (інтервал значень)	Рейтинг позичальника		
	1	2	3
0,20 та менше	0,35	0,30	0,25
Від 0,21 до 0,25	0,30	0,25	0,20
Від 0,26 до 0,30	0,25	0,20	0,15
Від 0,31 до 0,35	0,20	0,15	0
Від 0,36 до 0,40	0,15	0	0

В залежності від коефіцієнта платоспроможності позичальникові присвоюється категорія на момент видачі кредитного займу (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Визначення категорії позичальника [69]

Коефіцієнт платоспроможності	Категорія позичальника
0,35	1 – відмінна
0,30-0,25	2 – добра
0,25-0,15	3 – задовільна
0	4- незадовільна

Позичальникам, які належать до 4 категорії кредитний займ не надається.

Оцінка поточної платоспроможності позичальника може проводитися за такими показниками:

Коефіцієнт РТІ (Payment-to-income Ratio) - платіж до доходу, який розраховується так:

$$РТІ = \text{ПКщ} / \text{Дщ} , \quad (2.1)$$

де ПКщ – сума щомісячних платежів за кредитом, яка містить суму внеску за основним боргом, відсотки і комісію за кредитом та інші платежі відповідно до умов кредитного договору;

Дщ – сума щомісячних доходів фізичної особи, яка визначається на підставі розміру заробітної плати за вирахуванням податків, розміру допомоги на дітей, розміру пенсії та інших доходів. Підтвердження доходів клієнта можуть бути податкові декларації попереднього періоду, довідка з місця роботи про отримані доходи або інші документи. Показники РТІ не мають перевищувати: - для кредитів у національній валюті при доході в національній валюті 40 %; - для кредитів у національній валюті при доході в іноземній валюті 45 %; - для кредитів в іноземній валюті при доході в іноземній валюті 40 %; - для кредитів в іноземній валюті при доході в національній валюті 30 %. [14]

Коефіцієнт ОТІ (Obligations-to-Income Ratio)- зобов'язання до доходу, який розраховується так:

$$ОТІ = \text{Пщ} / \text{Дщ} , \quad (2.2)$$

де Пщ – сума всіх щомісячних платежів позичальника, яка складається з поточних витрат фізичної особи, внесків за страхуванням, квартирної плати та інших витрат. Показники ОТІ не мають перевищувати:

- для кредитів у національній валюті при доході в національній

- валюті 50 %;
- для кредитів у національній валюті при доході в іноземній валюті 55 %;
- для кредитів в іноземній валюті при доході в іноземній валюті 50 %;
- для кредитів в іноземній валюті при доході в національній валюті 40 %.[14]

Коефіцієнт платоспроможності позичальника - фізичної особи (КП) визначається за формулою:

$$\text{КПфо} = \text{Дщ} / (\text{ПКщ} + \text{Пщ}), \quad (2.3)$$

Значення коефіцієнта платоспроможності має бути більше за 1. При іпотечному кредитуванні фізичних осіб основний спосіб зниження кредитного ризику банку — це проведення андерайтингу позичальника.

Процедура андерайтингу дійснюється за такими основними напрямками аналізу зібраної і документально підтвердженої інформації про позичальника: - оцінка платоспроможності потенційного позичальника - здатності вчасно погасити кредит - на основі аналізу його доходів і витрат; - оцінка готовності позичальника погасити кредит, тобто його кредитної дисципліни, на основі аналізу його кредитної історії; - оцінка достатності готівкових грошових коштів, якими володіє потенційний позичальник для виплати початкового внеску на покупку житла і оплати всіх інших необхідних витрат по здійснюваних операціях; - оцінка достатності забезпечення повернення кредиту, що припускає визначення співвідношення суми цього кредиту і оціночної вартості придбаного житлового майна, укладення про інженерно-технічному стані житлового об'єкта та проведення юридичної експертизи правовстановлюючих документів на предмет іпотеки.

Після проведення процедури з оцінки ймовірності погашення кредиту експерт з андерайтингу готує для кредитного комітету банку звіт про результати андерайтингу, в якому містяться проекти рішень, що стосуються конкретного позичальника: - надати кредит даному клієнту, із зазначенням

суми кредиту, строків та умов погашення; - відмовити в кредиті, із зазначенням підстав для відмови; - провести додатковий аналіз інформації про позичальника, з можливою модифікацією первинних умов кредиту.[14]

Оцінювання кредитоспроможності позичальника будемо проводити відповідно до методики визначення кредитоспроможності, яка була розглянута в попередньому розділі.

Першим кроком в процесі оцінки кредитоспроможності є визначення коефіцієнту витрат. Так як для визначення даного показнику береться середньомісячний дохід фізичної особи, то за основу візьмемо заробітну плату одного із позичальників банку. Сума кредитного займу 72 000 грн, номінальна процентна ставка 36 %. Термін користування кредитом 24 місяці; погашення кредиту відбувається рівними строковими внесками наприкінці кожного місяця.

На основі поданих довідок про доходи, було розраховано середньомісячну заробітну плату – 15 500 грн. Витрати позичальника складають 4 200 грн. Таким чином можемо визначити, що частка щомісячних витрат позичальника становлять 27 % від його середньомісячного доходу.

Враховує те, що щомісячні витрати позичальника менше 40% від його доходу, а коефіцієнт витрат має значення 0,27, то питання щодо надання кредитного займу фізичній особі буде розглянуте.

1. Сума заборгованості за кредитом

$$FV = 72\,000 * (1 + 0,36/12 * 24) = 123840 \text{ тис. грн.}$$

2. Сума строкових внесків

$$TB = 123840 / 24 = 5160 \text{ тис. грн.}$$

3. Коефіцієнт РТІ

$$RTI = 5160 / 15500 = 0,33$$

4. Коефіцієнт ОТІ

$$OTI = 4200 / 15500 = 0,27$$

5. Коефіцієнт платоспроможності позичальника - фізичної особи

$$КПоф = 15500 / (5160 + 4200) = 1,6$$

Аналізуючи дані розрахунки можемо сказати, що позичальник - фізична особа є платоспроможним, так як коефіцієнт РТІ < 40%, коефіцієнт ОТІ < 50%, коефіцієнт платоспроможності > 1, тому банківська установа може прийняти рішення щодо надання кредитного займу.

При оцінці кредитоспроможності позичальника здійснюється розрахунок ліміту кредитування, який зіставляється із сумою кредиту.

Якщо в результаті розрахунку ліміт кредитування менший за суму кредиту, то йому пропонується змінити умови кредитування :

- збільшити строк користування кредитом;
- зменшити суму кредиту.

Таким чином, оцінювання кредитоспроможності фізичної особи здійснюється з метою прийняття попереднього рішення щодо можливості отримання кредиту такою фізичною особою.

2.2 Оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи за методикою банку на прикладі ПАТ «Райфайзен Банк Аваль»

Оцінку кредитоспроможності позичальника - фізичної особи розглянемо на прикладі одного із методів ПАТ «Райфайзен Банк Аваль».

Банк здійснює свою діяльність в межах наданих Національним банком ліцензій та дозволів і надає клієнтам великий спектр банківських послуг. Види діяльності, які здійснює банк відповідають Статуту банку. Предметом діяльності Банку є виконання банківських та інших операцій, згідно з наданими Національним банком України ліцензіями та дозволами. Основною метою діяльності банку є одержання прибутку в інтересах Банку та його акціонерів.

Банк надає широкий спектр стандартних та новітніх послуг більше ніж 3 млн. клієнтам банку. На даний момент банк відзначався як лідер за рівнем задоволеності клієнтів та за привабливістю для потенційних клієнтів, а також був визнаний найкращим у наданні послуг корпоративним клієнтам.

Постійно проводиться робота банком з позичальником по забезпеченню сплати ними нарахованих процентів, в протилежному випадку ведеться претензійно - позовна робота.

Щодо кредитного портфелю банку, то його головною метою є забезпечення максимальної доходності за певного рівня ризику. Рівень доходності кредитного портфелю безпосередньо залежить від рівня відсоткових ставок та обсягу і структури самого портфелю. А структура кредитного портфелю залежить від специфіки сектору ринку, який банк обслуговує. Переважають у структурі кредитного портфелю споживчі кредити та позики фізичним особам.

Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками:

- офіційна кредитна політика банку;
- правила регулювання банківської діяльності;
- величина капіталу банку;
- досвід і кваліфікація менеджерів;
- рівень доходності різних напрямів розміщення коштів.

Саме кредитна діяльність банку підлягає регулюванню органами нагляду, так як якість кредитного портфелю впливає на рівень ризиковості та надійності банку. Встановлюються нормативи, обмеження та правила регулювання банківської діяльності, які відіграють важливу роль у процесі формування кредитного портфеля.

На загальний обсяг залучених та запозичених коштів, а також на розмір кредитних ресурсів впливає величина капіталу банку. Саме на показнику величини капіталу і встановлюються ліміти та обмеження у процесі регулювання кредитної діяльності банку.

Таким чином всі нормативи, які встановлюються Національним банком України, розраховуються у відношенні до капіталу банку. Зробимо висновок, що величина капіталу банку визначає обсяг і структуру кредитного портфеля.

Також необхідно брати до уваги, що на загальну характеристику кредитного портфеля банку впливає кваліфікація, досвід та спеціалізація кредитних працівників.

Одним із способів оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи є метод рейтингової оцінки кредитоспроможності. Цей метод все частіше починають використовувати і інші українські банки.

Для визначення узагальненого показника фінансового стану позичальника необхідно розрахувати показники, значення кожного помножити на вагоме значення та знайти суму всіх значень. Після цього визначається клас позичальника за рейтинговою шкалою.

Первинні дані про клієнта наведено в табл. 2.3. Даний позичальник подав заяву на отримання кредиту в розмірі 72 000 тис. грн терміном на 24 місяці. Відсоткова ставка за даним кредитом 36 %.

Таблиця 2.3

Первинні дані про позичальника-фізичну особу [*]

Показник	Значення
Вік позичальника, роки	24
Стаж роботи, роки	4
Безперервний стаж роботи, роки	4
Розмір заробітної плати, грн.	15500
Комунальні та квартирні витрати, грн.	2700
Сімейний стан	Одружений
Наявність кредитної історії	Відсутня
Наявність власної нерухомості	2-кімнатна квартира

* побудовано автором за даними позичальника

Тобто, як видно з табл. 1, цей кредит буде забезпечений заставою, що являє собою 2-кімнатну квартиру.

Наступний крок – рейтингова оцінка позичальника. В табл. 2.4 розглянуто доходи та витрати позичальника-фізичної особи.

Таблиця 2.4

Доходи та витрати позичальника (сім'ї) [*]

Показник	Значення показника, грн.	
	Позичальника	Інших членів сім'ї
Доходи:		
Заробітна плата	15500	4100
Всього доходи:	19600	
Витрати:		
Комунальні платежі	2700	
Інші витрати	1500	
Всього витрати:	4200	

*) Побудовано автором за даними позичальника

Як видно з табл. 2.4, загальний дохід клієнта-фізичної особи складає 19600 грн у місяць, а витрати 4200 грн. Визначення узагальненого показника фінансового стану позичальника наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Показники фінансового стану позичальника-фізичної особи[14]

Показник	Розрахунок в значення показника	Вагомість	Значення показника зрахуванням вагомості (2*3)
1	2	3	4
Коефіцієнт платоспроможності позичальника (Кпп)	1,63	8	13,04
Коефіцієнт платоспроможності сім'ї (Кпс)	1,77	7	12,39
Вік позичальника (ВП)	2	1	2
Наявність власної нерухомості (ВН)	1	1	1
Наявність постійної роботи (ПР)	2	1	2
Безперервний стаж роботи (БС)	1	1	1
Погашення кредитів у минулому (ПМ)	1	1	1

Оцінка фінансового стану позичальника здійснюється за допомогою таких коефіцієнтів та факторів:

- 1) коефіцієнт платоспроможності позичальника (Кпп);

- 2) коефіцієнт платоспроможності сім'ї (Кпс);
- 3) вік позичальника;
- 4) наявність власної нерухомості (ВН);
- 5) наявність постійної роботи (ПР);
- 6) безперервний трудовий стаж;
- 7) погашення кредитів у минулому.

Коефіцієнт платоспроможності характеризує здатність позичальника забезпечувати своєчасні розрахунки.

Коефіцієнт платоспроможності сім'ї (Кпс) обчислюється із співвідношення місячного доходу сім'ї до всіх місячних витрат, включаючи витрати по позиці (формула 1)

$$\text{КПС} = 19600 / (4200 + 5160) = 2.09$$

де МДС – місячний дохід сім'ї; МВС – місячні витрати сім'ї;

МПП – місячні витрати по позиці (у розрахунок приймається позичка, яку планує одержати позичальник).

Теоретично значення (Кпс) повинне бути не меншим за 2,0.

У разі, якщо позичальник не має сім'ї або відсутнє поручительство члена сім'ї, коефіцієнт (Кпс) не визначається.

Коефіцієнт забезпеченості (Кз). Теоретичне значення (Кз) не менше 1,5.

Одним із засобів забезпечення повернення кредиту є застава:

$$\text{Кз} = 684000 / 123840 = 5.52$$

де Вз – вартість застави;

Ск – сума кредиту і відсотків. Залежно від стану платоспроможності, фінансової стійкості, солідності та можливості виконувати свої зобов'язання перед банком фізична особа- позичальник повинна бути віднесена до одного з п'яти класів

Для визначення класу позичальника визначається інтегрований показник його фінансового стану, який розраховується на підставі наведених вище коефіцієнтів, їхніх вагомих значень та вагомих коефіцієнтів аналітичних груп. Тобто оцінка фінансового стану позичальника і віднесення його до відповідного класу надійності здійснюються після узагальнення визначених коефіцієнтів та розрахунку інтегрованого показника.

Наявність власної нерухомості (ВН) може набувати таких значень:

- $VH = 1$ при наявності власної нерухомості;
- $VH = 0,5$ – нерухомість знаходиться у власності іншого члена сім'ї;
- $VH = 0$ – немає власної нерухомості.
- Наявність постійної роботи (ПР) може набувати таких значень:
- $PR = 2$ при стажі роботи на постійному місці понад 3 роки;
- $PR = 1$ при стажі роботи на постійному місці від 1 до 3 років;
- $PR = 0$ при стажі роботи менше 1 року.[14]

Ця методика рейтингової оцінки кредитоспроможності фізичної особи-позичальника розроблена для умов нашого середовища і широко застосовується в банківській системі України.

Для порівняння розраховано інтегрований показник кредитоспроможності (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Визначення інтегрованого коефіцієнта фінансового стану позичальника-фізичної особи[14]

Показник	Норма	Значення показника	Вагомість показника	Остаточне значення
1	2	3	4	5
Коефіцієнт платоспроможності позичальника (Кпп)	2,0	1,6	8	12,8
Коефіцієнт платоспроможності сім'ї (Кпс)	2,0	2,09	7	14,63
Коефіцієнт забезпечення (Кз)	1,5	5,52	10	55,2
Наявність власної нерухомості (ВН)	1,0	1,0	3	3,00
Наявність постійної роботи (ПР)	2,0	2,0	1	2,00
Всього:				87,63

Згідно розрахунків значення інтегрованого показника становить 87,63, це дає можливість віднести позичальника до категорії А.

2.3 Оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи за методикою кредитної спілки

Оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи для кредитної спілки проводиться за методикою, яка рекомендована Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Дані методичні рекомендації розроблено на підставі Закону України 2 про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Дану методику Нацкомфінпослуг рекомендує кредитним спілкам використовувати при оцінці кредитоспроможності позичальника, який звернувся з заявою про отримання кредитної позички на потреби, які не пов'язані з підприємницькою діяльністю. Але кредитна спілка також має можливість розробити власну методику оцінки кредитоспроможності.

Дотримуючись кредитними спілками даних Методичних рекомендацій має на меті забезпечення здійснення операцій з допустимим ступенем ризику та у спосіб, який зможе забезпечити захист прав споживачів фінансових послуг, враховуючи тих хто має вклади на рахунках в кредитних спілках.[30]

У даному розділі проведемо розрахунки оцінки кредитоспроможності за методикою кредитних спілок.

Таблиця 2.6

Діапазон скорингових балів позичальника, визначених на підставі аналізу кредитних факторів позичальника [30]

№	Основні характеристики позичальника	Бали
1	2	3
1.	Правовий статус	5
1.1	Наявність цивільної дієздатності	1
1.2	Наявність невиконаних рішень судів	1
1.3	Участь у судовому процесі на момент подання заявки на отримання кредиту	1
1.4	Наявність судимості	1

Продовження таблиці 2.6

1	2	3
1.5	Наявність громадянства України	1
2.	Особисті якості позичальника	65
2.1	Репутація	40
2.2	Принциповість	5
2.3	Надійність	10
2.4	Щирість	10
3.	Соціальний статус	98
3.1	Вік	10
3.2	Наявність постійного місця проживання	14
3.3	Сімейний стан (одружений)	13
3.4	Місце роботи (постійне)	27
3.5	Тип зайнятості позичальника (приватний сектор)	15
3.6	Кваліфікація (спеціаліст)	10
3.7	Стаж роботи, (до 3 років)	8
3.8	Наявність професійної освіти (так)	15
3.9	Наявність позитивної кредитної історії (ні)	0
3.10	Наявність невиконаних зобов'язань позичальника та членів його сім'ї (ні)	0
4.	Капітал (відсутність/наявність)	83
4.1	Нерухомість	9
4.2	Авто	14
4.3	Заощадження на банківських рахунках	36
4.4	Цінне майно	23
5.	Забезпечення	72
5.1	Застава	24
5.2	Порука	24
5.3	Гарантія	24
6.	Дохід	24
7.	Покриття боргу	60

Оцінка правового статусу належить до першого кроку оцінки кредитоспроможності за даним методом. В даній скоринговій карті позичальник отримав максимальну кількість балів.

Оцінка особистих якостей позичальника – фізичної особи. Даний розрахунок здійснюється шляхом добутку максимального скорингового балу окремих складових показників відповідного кредитного фактору та коефіцієнтів істинності або хибності позичальника та третіх осіб. [30]

Таблиця 2.7

Оцінка особистих якостей позичальника [30]

№	Особисті якості позичальника	Судження позичальника, (Sp)	Судження близьких осіб, (Sb)	Судження третіх осіб, (St)
	Наявність хорошої репутації	1	1	1
	Принциповість (так/ні)	1	0,5	0,5
	Надійність (так/ні)	1	1	0,5
	Щирість	-	-	-

- 1) $(1 \times 1 \times 1) \times 40 = 40$;
- 2) $(1 \times 0,5 \times 0,5) \times 20 = 5$;
- 3) $(1 \times 1 \times 0,5) \times 20 = 10$.

Відповідно до даних розрахунків коефіцієнт щирості позичальника сумнівний.

Для оцінки соціального статусу позичальника використовуємо у аналізі 10 показників, таким чином ми зможемо отримати більш точну інформацію про позичальника.

Таблиця 2.8

Оцінка соціального статусу позичальника [30]

№	Соціальний стан	Ранжування (1-10)	29-180
1	2	3	4
1	Вік:		
	21-25	6	10
	Наявність постійного місця проживання (так)	4	14
	Сімейний стан:		
5	одружений	5	13
4	Місце роботи		
	постійне	1	27
5	Тип зайнятості позичальника:		

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4
	приватний сектор	2	15
6	Кваліфікація: спеціаліст	7	10
7	Стаж роботи, років: 4	8	8
8	Наявність професійної освіти (так)	3	15
9	Наявність позитивної кредитної історії (ні)	9	0
10	Наявність невиконаних зобов'язань у позичальника та членів його сім'ї (ні)	10	0

Оцінку капіталу позичальника розглянемо в таблиці 2.9.

Максимальний скоринговий бал за даною категорією може бути 90 балів, за умови якщо у позичальника наявний капітал. Якщо кредитний інспектор визначив, що капітал не може бути використаний як забезпечення виконання зобов'язань по кредиту, то визначений за даним кредитним фактором бал повинен бути відкоригований на значення коефіцієнта застави, який рівний 0,25.

Таблиця 2.9

Оцінка капіталу позичальника [30]

№	Капітал	Рівень покриття	Вплив	Максимальний скоринговий бал (сума 90)
1	Нерухомість	(0,15;0,25]	0,1	9
2	Авто	(0,15;0,25]	0,15	14
3	Заощадження на банківських рахунках	(0,25;0,5]	0,4	36
4	Цінне майно	(0,25;0,5]	0,25	23

Загальна сума балів оцінки капіталу позичальника становить 82 бали.

Таблиця 2.10

Оцінка забезпечення зобов'язань позичальників [30]

№	Забезпечення	Рівень покриття	Вплив	120
1.	Застава	(0,15;0,25]	0,2	24
2.	Порука	(0,25;0,5]	0,2	24
3.	Гарантія	(0,15;0,25]	0,2	24

Враховавши всі види забезпечення позичальника, отримали суму 72 бали, що становить оцінку забезпечення зобов'язань позичальника.

Таблиця 2.11

Оцінка середньомісячного доходу позичальника [30]

№	Середньо місячний дохід позичальника	Максимальний скоринговий бал (30)	Кількість осіб на утриманні позичальника	Скоринговий бал відкоригований на коефіцієнт утримання осіб (K _y)
			1	
			Коригуючі коефіцієнти утримання осіб	
1	15500	30	0,8	24

В таблиці 2.11 проведено розрахунок балів відносно середньомісячного доходу позичальника. Беручи до уваги, що на забезпеченні у позичальника 1 особа, то враховуючи коригуючий коефіцієнт отримали скоринговий бал, який рівний 24

Наступним кроком є оцінка покриття боргу позичальником. Для з'ясування можливості позичальника повністю та у встановлений термін розрахуватися за кредитними зобов'язаннями, кредитним інспектором розраховується коефіцієнт покриття боргу як відношення різниці між середньомісячним доходом та середньомісячними витратами позичальника до щомісячних платежів за кредитом. Значення даного коефіцієнта є прийнятним для кредитодавця за умови, якщо він становить $\geq 1,2$.

$$\text{КПБ} = \text{Дс} - \text{Вс} / \text{ПКщ}, \quad (2.3)$$

де КПб – коефіцієнт покриття боргу;

Дс – розмір середньомісячних доходів позичальника;

Вс – розмір середньомісячних витрат позичальника;

ПКщ – сума щомісячних платежі позичальника за кредитом, враховуючи погашення суми основного боргу та суму процентів по кредиту.[30]

$$\text{КПб} = 15500 - 4200 / 5160 = 2,1$$

Відповідно до проведених розрахунків позичальник отримав 407 балів.

Враховуючи дані таблиці в ДОДАТКУ В зробимо висновок, що позичальник належить до класу В. Це свідчить про те, що позичальнику може бути виданий кредит, але кредитна спілка несе допустимий ризик.

Провівши розрахунки за прикладом оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи брокерської компанії, банку та кредитної спілки можна зробити висновок, що методика розрахунку кредитоспроможності позичальника більш ефективна за методом рекомендованим Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Так як дана методика охоплює як можна більшу кількість показників, що дає більш точний результат.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА – ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

3.1 Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду методів оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи

Розглянемо методики, які використовуються для оцінки кредитоспроможності англійськими банками. Класифікаційні (статистичні) методи оцінки кредитоспроможності включають в себе бально-рейтингові системи оцінки та моделі прогнозування банкрутства; моделі комплексного аналізу (на основі «напівемпіричних» методологій, тобто які базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності надання кредиту): PARSE, CAMPARI.

До даних методик належать «PARSEL» і «CAMPARI». Деталізуємо методику «PARSEL»:

- P (Person) – інформація про персону потенційного позичальника, його репутація;
- A (Amount) – обґрунтування суми затребуваного кредиту;
- R (Repayment) – можливість погашення;
- S (Security) – оцінка забезпечення; E (Expediency) – доцільність кредиту;
- R (Remuneration) – винагорода банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту.

Щодо методики «CAMPARI», то вона має більш широкий спектр параметрів оцінки.

- C (Character) – репутація позичальника;
- A (Ability) – оцінка бізнесу позичальника;
- M (Means) – аналіз необхідності звертання за позичкою;

- P (Purpose) – ціль кредиту;
- A (Amount) – обґрунтування мети кредиту;
- R (Repayment) – можливість погашення;
- I (Insurance) – спосіб страхування кредитного ризику[59]

Застосування класифікаційних методів оцінки кредитоспроможності позичальника ставить за мету напрацювання стандартних підходів для об'єктивної характеристики позичальників, пошуку кількісних критеріїв для поділу майбутніх клієнтів на основі наданих ними матеріалів на надійних і ненадійних, тобто таких, які підпадають під ризик банкрутства, і тих, для кого загроза банкрутства мало ймовірна.

Прогнозування внесення майбутніх платежів, оцінку можливості зниження обсягів доходу та загального фінансового стану відбувається за допомогою бально-рейтингової оцінки. Суттєвими перевагами даної системи є її простота, розрахунок значень за окремими показниками, комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності (до розрахунку беруться показники, які відображають різні аспекти діяльності позичальника).

Необхідно звернути увагу на комплексний аналіз. В даному випадку використовується досить складна система показників, що дають змогу точно визначити рівень кредитоспроможності клієнта. Дана система має диференційний підхід, що залежить від характеру позичальника, періодичності та розміру грошових надходжень. [59]

Дані методики оцінки кредитоспроможності в сучасній банківській системі є досить популярними завдяки вдалому поєднанню аналізу особистих та ділових якостей позичальника.

На сучасному етапі для проведення оцінки кредитоспроможності розробляються методи оцінки якості позичальників з використанням статистичних моделей. Метою даних моделей є розробка стандартних підходів для характеристики потенційних клієнтів, визначення кількісних критеріїв для розподілу клієнтів на надійних і ненадійних. Для прикладу даної моделі може бути використана «модель Зета». Дана модель розроблена

американськими вченими та використовується при проведенні кредитного аналізу.

Далі розглянемо нормативний метод оцінки кредитоспроможності. Даний метод дозволяє визначити ступінь ризику з максимальною точністю, порівнявши отриманий результат з нормативним значенням. Оцінка відбувається за шкалою, відповідно до якої ймовірний ризик розподілений на три групи: «низький ризик», «нормальний ризик», «високий ризик». Недоліком є те, що даний метод не дає можливість врахувати всі нюанси конкретної ситуації.

Також до методів оцінки кредитоспроможності можемо віднести дерево рішень. Метою даного методу є застосування алгоритмів, що і вирішують завдання класифікації.

Завдання класифікації – це завдання віднесення якого-небудь об'єкта, тобто потенційного позичальника до одного із заздалегідь відомих класів (надати кредит або відмовити в наданні кредиту). Сутність цього методу полягає в наступному. На основі даних за минулі періоди будується дерево рішень. Дерево рішень будується на основі класів, які відомі заздалегідь. Розраховується інформація щодо суми боргу, відсотків за кредитом та наявність прострочень по платежам. Саме різні значення вхідного фактора являють собою критерій класифікації. Щоб визначити поле за яким буде проводитись класифікація, використовується показник – міра невизначеності. Далі в ході побудови дерева рішень обирається поле, яке при класифікації усуває найбільшу кількість невизначеностей. Даний метод оцінки доцільно використовувати для визначення класу позичальника при отриманні заявки на отримання кредиту. Результатом дерева рішень буде прийняття рішення про надання або ненадання кредитної позики. В ході зміни поточної ситуації на ринку дерево рішень перебудовується або адаптується до наявної ситуації.[10]

В цей же час найпопулярнішим методом оцінки кредитоспроможності в США є кредитний скоринг. Метод скорингу являє собою математичну або

статистичну модель. Score – це інтегральний показник, який характеризує ступінь кредитоспроможності позичальника, який порівнюють з певним критеріальним значенням. Позичальники, які в процесі розрахунку отримують показник вищий за критеріальне значення в результаті отримують кредит. [7]

Скорингові системи є дуже зручним інструментом оцінювання кредитоспроможності. Використання скорингу дає змогу швидко приймати рішення щодо видачі кредитів, що є дуже важливим у сучасних умовах. Також скоринг ураховує не тільки фінансові показники потенційного позичальника, а й якісні показники кредитоспроможності. Якісні показники займають не менш важливе місце у визначенні кредитоспроможності, ні кількісні. Широке використання скорингових систем для виявлення ризиків обумовлене наявністю великої кількості однотипних позичальників у цій сфері кредитування. Скоринг зумовлює можливість здійснення експрес-аналізу в присутності позичальника. Більшість спеціалістів визнає її найприйнятнішою для споживчого кредитування, з урахуванням алгоритмів побудови системи і вхідних інформаційних даних.

У сучасній практиці в процесі побудови скоринг-систем найчастіше враховуються такі характеристики клієнта: кількість дітей, сімейний стан, дохід, наявність телефону, строк співробітництва з банком. В останні роки скоринг-системи набули поширення і в діяльності вітчизняних банків.

Для побудови скорингових моделей застосовуються різні класифікаційні методи, зокрема: статистичні методи, що ґрунтуються на дискримінаційному аналізі, лінійне програмування, нейронні мережі, генетичні алгоритми, метод найближчих сусідів та ін.

Для розрахунку скорингового балу використовується автоматизована система розрахунку за заявкою і надає первинне рішення, але остаточне рішення приймає безпосередньо експерт після додаткової перевірки. Перевірка займає особливе місце в прийнятті рішення в наданні кредитної позики, так як інформація може бути недостовірною або неповною. Існують

випадки, коли система не може самостійно прийняти рішення, через граничне значення скорингового балу, тоді доцільно використати експертне рішення.[31]

Головною перевагою кредитного скорингу є те, що використання даного методу підвищує доступність кредитних коштів і підвищує ефективність кредитних операцій. За допомогою скорингового аналізу брокерські компанії та банківські установи змогли розширити коло своїх клієнтів серед фізичних осіб. Використання кредитного скорингу повисило відсоток схвалених кредитів та збільшило швидкість прийняття рішень.

Для успішності скорингової системи необхідно враховувати наступні фактори:

- неупередженість оцінки (скоринг відмежовує суб'єктивність оцінок, традиційно пов'язану з кредитними рішеннями);
- стандартизація кредитних оцінок;
- можливість автоматизації;
- контроль (завдяки стандартизації кредитних операцій банкам не важко контролювати і відстежувати ефективність кредитних рішень);
- зростання доходності (автоматизація знижує витрати на ручну обробку заявок на кредит до мінімуму).[7]

Суттєвим недоліком для України є те, що кредитний скоринг вимагає істотних фінансових вкладень.

Оцінка благонадійності та кредитоспроможності позичальника-фізичної особи – це найпоширеніший вид скорингу. Дослідження, які були проведені Small Business Administration, Office of Advocacy, США, підтверджує, що кредитні організації використовують кредитний скоринг при кредитуванні фізичних осіб: деякі дають скорингову оцінку капіталу позичальника, деякі соціальному статусу позичальника, деякі включають в модель і те й інше(як це розраховано в п. 2.2). Так як фінансова інформація може бути недостовірною або відсутньою, у таких випадках звертають увагу на соціальний статус позичальника.[31]

У США уряд обмежує надання позитивної інформації про позичальників, щоб кредитні організації не намагались переманити клієнтів. Вважається, що тільки негативна інформація може використовуватись в проведенні скорингового аналізу. Також є недоступною інформація про відкриті кредитні лінії та суми кредитних зобов'язань. Порівнявши ці два підходи можемо зробити висновок, що використання негативної інформації показують, що рівень прострочених зобов'язань в негативних моделях на 75% менше ніж в повних скорингових моделях.

Бюро кредитних історій на сьогоднішній день окрім збиральників та розповсюджувачів інформації взяли на себе послуги з проведення розрахунків кредитоспроможності. Тому дуже важливо, щоб кредитні звіти включали в себе всю важливу інформацію про позичальника: поведінку позичальника, кількість укладених договорів, способи платежу. Таким чином бюро кредитних історій можуть пропонувати не тільки звіти по кредитним історіям, а і проведення контролю на всіх стадіях кредитування.[33]

Також звіти про кредитну історію не можуть включати в себе інформацію, яка стосується політичних, релігійних та сексуальних поглядів, проте і виключення даної інформації може привести до неочікуваних наслідків.

В нашій державі, щоб отримати звіт від кредитного бюро необхідна письмова згода позичальника. Банківські установи, що входять до складу Українського бюро кредитних історій повинні подавати інформацію про своїх клієнтів. Бюро кредитних історій – це організації, що надають послуги з формування, обробки та зберігання кредитних історій, а також надає кредитні звіти.[66]

Для зберігання, збору і представлення користувачам кредитних історій існує Центральний каталог кредитних історій.

3.2 Шляхи удосконалення методів оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи

Одним із перспективних напрямів оцінки кредитоспроможності позичальника - фізичної особи є використання системи кредитного скорингу, яка базується на бальній оцінці факторів кредитного ризику.

Модель передбачає використання коефіцієнтів в умовах бальної системи та класифікацію клієнтів банку відповідно до рейтингу їхньої кредитоспроможності.

Існує декілька видів скорингу: аплікаційний, поведінковий, колекторський. Українськими банками використовується аплікаційний скоринг, який використовується на початку кредитних відносин позичальника з банком. Це пов'язане з тим, що в нашій державі досить не розвинена система скорингу, та досить високі ціни на послуги розробки скорингових моделей.[22]

Визначення рівня кредитоспроможності позичальника є першим етапом реалізації кредитних відносин, так як є основою для прийняття рішення про надання кредиту. Визначення рівня кредитоспроможності дозволить визначити найбільш впливові показники на цей фактор. Адекватна діагностика усіх показників у подальшому дозволяють звести до мінімуму ризик неповернення коштів.[22]

При здійсненні оцінки фінансового стану позичальника фізичної особи враховується:

- соціальна стабільність клієнта, тобто наявність власної нерухомості, цінних паперів тощо, робота, сімейний стан і, як наслідок:

1. Наявність реальної застави.
2. Вік та здоров'я клієнта.
3. Загальний матеріальний стан клієнта, його прибутки та витрати.

- користування банківськими позиками в минулому та своєчасність погашення їх та відсотків за ними, а також користування іншими банківськими послугами;

- зв'язки клієнта з діловим світом тощо.[22]

Для розробки доброї скорингової карти передусім необхідно вибрати ряд факторів, що найбільше впливають на поведінку позичальника в майбутньому. З цією метою необхідно зробити вибірку «добрих» і «поганих» позичальників (у тому числі і відмови) за певний попередній період, чії заявки були оброблені свого часу вручну.

При побудові скорингової карти необхідно враховувати їх типи.

Існує три основні типи скорингових карток:

- експертні: структурують кредитну та управлінську політику в математичну модель, яка присвоює рівні ризику потенційним клієнтам. Може бути створена без історичних даних;

- статистичні: складаються на основі тисяч позичальників цільового сегмента. Техніки відрізняються, однак найбільш розповсюдженим є дерева рішень, нейронні мережі та логістична регресія. Статистичні скорингові карти можуть застосовуватися лише в тому випадку, якщо фінансова організація має достатню кількість історичних даних;

- гібридні: статистична модель доповнюється експертно-зваженими змінними. Такий підхід вимагає наявності статистичної інформації, але дозволяє більш гнучко оцінювати фактори ризику щодо нового сегмента або продукту.[22]

Далі необхідно здійснити аналіз усіх даних позичальника з використанням статистичних методів із метою виявлення тих даних, що є найбільш частими характеристиками окремо «добрих» і «поганих» кредитних рахунків позичальників. Такий аналіз також повинен виявити ступінь кореляції і важливості даних з якістю кредитного рахунку і внаслідок цього їх важливість у скоринговій моделі.

Результати, отримані після статистичного аналізу, і формують скорингову карту.

Кількість даних, що потенційно входять у скорингову карту, дуже велика, однак слід нагадати, що, починаючи з певного етапу, існує прямий взаємозв'язок між складністю моделі і її ефективністю. Інакше кажучи, чим простіша модель, тим вона ефективніша.

Банк, маючи історію кредитування, будує власні скорингові карти, що дозволяє підвищити ефективність та продуктивність кредитного портфелю банку.

Як правило, скорингових карт у банку декілька: покупка нерухомості, автомобіля, тощо. Впроваджуючи новий продукт чи починаючи роботу банк розробляє скорингову карту. Процес розробки та впровадження включає наступні етапи:

- етап планування та бізнес планів;
- огляд даних та параметрів проекту;
- створення бази даних для розробки моделі;
- розробка скорингової карти;
- звіти та інструкції по скоринговим картам;
- впровадження;
- супровід.[15]

Для розуміння даного методу, проведемо оцінку кредитоспроможності використовуючи даний метод. Для проведення аналізу кредитоспроможності позичальників банківські установи в Україні керуються Положенням НБУ «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків». Окрім визначених у ньому обов'язкових вимог до оцінювання фінансового стану позичальників, банківські установи можуть самостійно розробляти та використовувати додаткові методики, які регламентовані окремими внутрішніми банківськими положеннями щодо здійснення банківського кредитування та аналізу кредитоспроможності позичальників. Для оцінювання фінансового стану

позичальника-фізичної особи банки встановлюють показники та їх оптимальні значення залежно від виду кредиту (на придбання або будівництво житла придбання транспортних засобів, товарів тривалого використання, на інші потреби), його обсягу й строку, виду забезпечення (застави) за кредитом. При розгляді питання про надання кредиту та оцінювання фінансового стану позичальника під час обслуговування боргу мають ураховуватися як якісні характеристики (особиста кредитоспроможність) позичальника, так і кількісні показники (економічна кредитоспроможність), що підтверджуються відповідними документами і розрахунками. Залежно від того, якою мірою той чи інший показник може вплинути на виконання позичальником зобов'язань за кредитом, кожному з них встановлюються оптимальні значення та присвоюються відповідні бали (ДОДАТОК Г). Згідно таблиці з додатка 1 визначемо якісні показники позичальника- фізичної особи (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Оцінка якісних показників позичальника-фізичної особи[15]

Показник	Значення показника	Бал
Загальний матеріальний стан клієнта	Наявність оригіналів документів, що підтверджують право власності на нерухомість	2
Соціальна стабільність клієнта	Загальний стаж роботи 6 років	2
Місце роботи позичальника та посада	Менеджер підприємства	2
Сімейний стан	Одружений	2
Ділова репутація	Добра ділова репутація	4
Вік позичальника	24 роки	1
Кредитна історія позичальника	В минулому кредитами не користувався	3

До основних кількісних показників оцінювання фінансового стану позичальника-фізичної особи зокрема належать:

- сукупний чистий дохід (щомісячні очікувані сукупні доходи зменшені на сукупні витрати та зобов'язання) та прогноз на майбутнє;
- кошти на рахунках у банку (інформація надається за бажанням позичальника);
- коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність позичальника і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитною угодою;
- забезпечення кредиту (застанова рухомого й нерухомого майна, наявність його страхування, передавання права власності на об'єкт кредитування (житло, автотранспорт і т.д.) та його ліквідність.[27]

Коефіцієнт, що характеризує поточну платоспроможність позичальника - фізичної особи (КПП), визначається за формулою:

$$\text{КПП} = \text{СЧД} / \text{ЩЗкр}, \quad (3.1)$$

де КПП - коефіцієнт поточної платоспроможності позичальника-фізичної особи;

СЧД - сукупний чистий дохід позичальника за місяць;

ЩЗкр - щомісячні зобов'язання позичальника щодо погашенні кредиту та сплати процентів за ним.

$$\text{КПП} = 11\,300 / 5160 = 2.1$$

При цьому сукупний чистий дохід позичальника визначається як різниця між щомісячними очікуваними сукупними доходами позичальника та сукупними витратами та зобов'язаннями:

$$\text{СЧД} = \text{СД} - \text{СВ}, \quad (3.2)$$

де СД - сукупні доходи позичальника, підтверджені відповідними документами.

СВ - сукупні витрати позичальника.

$$\text{СЧД} = 15500 - 4200 = 11\,300 \text{ грн.}$$

Щомісячний мінімальний рівень сукупних витрат позичальника не може бути меншим за визначену банком суму для конкретного кредитного продукту.

Рівень забезпечення кредиту (ЗК) визначається як співвідношення заставної вартості запропонованого забезпечення і суми кредиту та процентів за ним:

$$\text{ЗК} = \text{ВЗ} / (\text{Скр.} + \text{Вкр.}), \quad (3.3)$$

де ВЗ - заставна вартість забезпечення, визначена відповідним структурним підрозділом на підставі висновку незалежного експерта;

Скр- сума кредиту;

Вкр- нараховані проценти за один місяць користування кредитом.

$$\text{ЗК} = 100000 / (72000 + 4320) = 1.3$$

Кожному з розрахованих значень показників банк присвоює відповідний бал (ДОДАТОК Д). Відповідно до додатку 2 складемо таблицю, де визначимо бали за кількісними показниками позичальника - фізичної особи.

Таблиця 3.2

Кількісні показники оцінювання фінансового стану позичальника - фізичної особи [15]

Показник	Значення показника	Бал
Сукупні чисті доходи позичальника	СЧД не менше як на 50% перевищують ЩЗкр	5
Кошти на рахунках у банку	Наявність коштів на рахунках у сумі меншій за суму кредиту	2
Забезпечення кредиту	Заставна вартість майна не менше як на 25% перевищує суму кредитної заборгованості	3

Для отримання оцінки кредитоспроможності позичальника - фізичної особи досить підбити підсумки по показниками скорингової карти та виходячи з результатів визначити максимальний розмір можливого кредитного займу. Скоринговий бал клієнта, який звернувся за кредитом

прирівнюється до балів позичальників, які отримали кредит раніше. Також з даних скорингової карти можна зробити висновок про надійність позичальника (чим вище бал скорингової карти тим відповідно менший ризик).

При побудові рейтингу банківська установа повинна встановити так звану «межу відсікання», після співставлення з якою установа приймає рішення про надання кредиту. Такою межею повинен бути рівень при якому дохід від «гарних» позичальників є достатнім для покриття збитків по потенційно «поганим». Для цього необхідно провести комплексний аналіз й співвіднести прибутковість кредитного портфеля та рівня списання боргів, які віднесені до безнадійних. Таким чином зробимо висновок, що в середньому збитки по одному «поганому» позичальнику покриваються доходами по 15 «хорошими» позичальниками. В такому випадку рівнем скорингової карти буде значення, яке відповідає наступному співвідношенню 15/1 – це значення і буде межею беззбитковості кредитних операцій.[7]

Рішення про надання кредиту в даному випадку не буде остаточним, оскільки важливою процедурою є передача заяви та документів позичальника до служби безпеки, яка в свою чергу робить перевірку для підтвердження вірогідності поданої інформації новим клієнтом.

Така послідовність є однією з базових для побудови скорингової системи. Створення скорингової моделі – досить складна задача. Крім організаційної роботи, кредитна організація повинна мати кваліфікованих спеціалістів в області сучасних технологій обробки і аналізу даних. Однак дійсно грамотних спеціалістів у цій галузі на ринку дуже мало і, як наслідок, їх праця досить дорога.

Використання скорингової моделі визначення кредитно спроможності позичальника дає можливість скоротити рівень заборгованості, про що свідчить рівень заборгованості за кредитами, який скоротився на 15-20%.

Важливим також є те, що в центрі аналітичної роботи, пов'язаної зі скорингом, знаходиться систематична перевірка ефективності діючої моделі

з метою коригування шкали оцінок. Підсумком перевірки може бути рішення про зміщення акцентів з одного оціночного показника на інший, який, на думку аналітиків банку, є для визначення кредитоспроможності більш вагомим. І навпаки: окремі параметри можуть бути знижені в балах чи виключені з діючої моделі зовсім. Можливо, буде потрібно оновити і внутрішню градацію балів за одним чи рядом показників, які характеризують якість заявок на кредит. Існує також ще один важливий напрямок в аналізі: банк може експериментувати з критичною сумою балів для скорочення «надійних» і «безнадійних» позичальників.

Брокерській компанії необхідно проводити аналіз функціонування кожної сфери економічної діяльності і форми власності та ризиків, що їм притаманні, оскільки від цього залежить претензійно-позовна робота банку з позичальником. Такий аналіз стане додатковим чинником при визначенні класу позичальника, оскільки можуть виникнути ситуації, коли аналіз самого позичальника дає підставу віднести його до вищого класу, тоді як загальний стан та ризиковість роботи галузі не дають можливості цього зробити.

Також брокерській компанії рекомендується розробляти чинники додаткової оцінки позичальників залежно від основного виду діяльності та форми власності, використовуючи при цьому досвід власної, кредитної і претензійної роботи, інформацію міністерств і відомств тощо.

3.3 Напрями удосконалення організаційно - інформаційного забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності позичальника фізичної особи

В процесі удосконалення організаційно- інформаційного забезпечення необхідно звернути увагу на інформаційні системи, які вже містять функції для обробки кредитних заявок (application processing system – APS). Це програмні комплекси для підтримки прийняття рішень стосовно кредитування. Фактично APS – це сучасний засіб для аналітичної підтримки реалізації кредитних процесів з використанням множини правил прийняття

кредитних рішень. Такі програмні комплекси являють собою певний конструктор, впровадження якого означає отримання можливості повноцінної організації процесу видання кредитів. Однак цей комплекс має певні недоліки: функціональні обмеження в процесі видання кредитів: система містить лише ті параметри і механізми, які розробник вважає достатніми для ефективного управління ризиками; якщо замовнику необхідні нові функції та механізми, реалізувати їх можна лише шляхом модифікації та доповнення програмного коду. · відносна складність впровадження нових процесів та реінжинірингу процесів; процес впровадження може тривати від чотирьох місяців до одного року.

На ринку банківських послуг у цивілізованому світі функціонують кредитні бюро, які надають банкам інформацію про потенційних клієнтів банку. Кредитно-інформаційні бюро існують у багатьох країнах світу і Україна не є виключенням. Метою їх створення є обмін інформацією між позичальником і кредитором і вирішують проблеми асиметричності інформації.[10]

Кредитно-інформаційне бюро – це організація, діяльністю якої є збирання інформації про позичальників і про те, як вони раніше сплачували свої кредитні займи (кредитні історії позичальників).[28]

Процес роботи кредитних бюро високоавтоматизований це дає можливість надавати інформацію в режимі реального часу.

До напрямів діяльності кредитних бюро відносяться:

- накопичення інформації про позичальників з різних джерел для створення кредитних історій позичальників, включаючи інформацію від банківських установ та небанківських кредитних установ, з баз даних, які характеризують фізичних осіб як «хороших» чи «поганих» позичальників, які сплачують вчасно по кредитним зобов'язанням (сплата комунальних платежів);

- надання банкам та небанківським установам звітів, які містять інформацію щодо кредитних історій фізичних осіб (кредитні звіти надаються банкам лише зі згоди позичальників);
- надання звітів суб'єктам кредитних історій для перевірки вірності і повноти інформації, яка зазначена в кредитній історії позичальника;
- проведення оцінки позичальників, використовуючи інформацію, яка знаходиться в в запитах банківських установ на представлення кредитних звітів.

Виділимо також додаткові послуги кредитних бюро. До них належать:

- послуги щодо протидії шахрайству (сигнал про можливу спробу шахрайства за рахунок надання сфальсифікованих даних чи дезінформування), такий сигнал повинен попередити кредитора про необхідність проведення додаткової перевірки. Також сюди належить запобігання завідома неправдивих даних у заявці на кредитування (інформація перевіряється з існуючими даними у внутрішніх базах щодо виявлення невідповідностей). Сюди віднесемо і перевірку ідентифікаційного номера платника податків (визначення відповідності поданих позичальником даних з інформацією з бази даних податкових органів);
- надання програмних комплексів з управління кредитною діяльністю (включаючи розробку банком кредитної стратегії, формування кредитного портфеля згідно з встановленими критеріями, управління кредитними ризиками, стягнення простроченої заборгованості);
- надання послуг з відстеження кредитної поведінки позичальників. Дана послуга може використовуватись і фізичними особами для попередження про будь-які зміни в кредитній історії ;
- огляд клієнтського портфеля – кредитор має можливість проводити періодичне відстеження ділової активності своїх клієнтів та оцінювати їх динаміку, в той же час можна здійснювати контроль діями позичальника: терміни сплати податків, затримки у сплаті рахунків і т.д. Використання даної послуги дає можливість кредиторам оцінити власний

портфель з незалежної позиції і визначити виконання ним умов щодо дотримання нормативно-правових норм ;

- відстеження структури взаємозв'язків у сфері ділової та службової діяльності. Це надає можливість вести облік осіб, які мають причетність до ділової активності фізичної особи;
- надання інформації про застави (інформація, яка наявна в кредитних бюро дає можливість отримати інформацію про такі види застав як нерухомість, обладнання, автотранспортних засобів, банківські гарантії);
- скоринг кредитного бюро, який виконується з урахуванням потреб клієнта. [66]

У країнах в яких створюються кредитні бюро законодавством повинно бути визначено організації, які мають право отримувати інформацію про свої клієнтів та кредитні історії. До клієнтів кредитних бюро можуть належати: банки, фінансові та страхові компанії, оператори мобільного зв'язку, компанії, які надають комунальні послуги. Для отримання необхідної інформації між кредитні бюро та установою повинен бути підписаний контракт на надання даних послуг. Організація, яка не підписала контракт з кредитним бюро не має права на отримання кредитного звіту.

В контракті повинні бути обумовлені обов'язки і права членів бюро. Наприклад, банківська установа, яка робить запит на отримання кредитного звіту, може зробити це лише з метою видачі кредиту і лише на підставі заяви фізичної особи на отримання кредиту.

До принципів функціонування кредитних бюро належать:

1. у кредитному бюро повинен діяти спостережний комітет, який проводить спостереження використання інформації банківськими установами, щоб тримати на контролі виконання користувачами обов'язків з оновлення кредитних файлів. Наприклад, якщо банк надіслав запит на 500 кредитних звітів, а оновлено лише 100 файлів, то комітет має перевірити, чи дійсно банком було видано 100 кредитів, а 400 іншим відмовив у наданні кредитного займу.

2. споживач має право переглядати свої власні файли. Якщо ним буде виявлена помилка у своєму кредитному звіті, о він має право повідомити кредитне бюро.

У нашій країні для початку функціонування кредитного бюро необхідно отримати ліцензію, яка надається Міністерством юстиції України на підставі заяви та відповідних документів, які повинні підтверджувати наявність сплаченого статутного капіталу (формується з грошових коштів засновників і має бути не менше ніж 5 млн гривень, положення бюро щодо правд збирання, обробки, зберігання, захисту інформації, надання кредитній звітів).[66]

До переваг користування послугами кредитних бюро для банків належить швидкість надання необхідної інформації та не великі затрати коштів на отримання кредитних звітів. Завдяки співпраці з кредитними бюро банк може зменшити витрати на перевірку кредитоспроможності позичальників банку та значно зменшити час на отримання інформації про потенційного позичальника та прийняття рішення про видачу кредитного займу, банк має змогу підвищити рівень управління кредитними ризиками та удосконалити власний кредитний портфель.

Для того, щоб банківські установи мали можливість отримати актуальну та правдиву інформацію про потенційних позичальників, які мають прострочену заборгованість в Україні створена єдина інформаційна система «Реєстр позичальників».

«Реєстр позичальників» - це єдина апаратно-програмна система, що надає можливість отримати від банківських установ вхідної інформації, її накопичення, зберігання, цільове використання, захист від несанкціонованого доступу, взаємодію з користувачами. Національний банк України регламентує і забезпечує функціонування даної інформаційної системи відповідно до діючого законодавства, забезпечує зберігання інформації в системі. Банківська установа, підключившись до «Реєстру позичальників» повинна регулярно надавати необхідну інформацію про свої

клієнтів до бази даних та несуть відповідальність за надану інформацію. До бази даних банк надає інформацію про тих позичальників, які на дату надання інформації мають прострочену та сумнівну заборгованість у національній та іноземній валюті, що перевищує 10 тисяч гривень. [45]

Інформація, яка знаходиться в базі даних становить банківські таємниці. Доступ до даної інформації мають керівник банку та уповноважені ним особи, крім осіб про яких зібрана інформація.

Отже, для удосконалення інформаційної системи банку, для отримання актуальної та вірогідної інформації про позичальників, повинні створюватися кредитні бюро. Кредитні звіти, які надходять до кредитного бюро має допомагати банківські установі отримувати якісну інформацію про потенційного клієнта. Також до позитивних аспектів користування послугами кредитних бюро належить мінімізація витрат на збирання необхідних даних, а також прийняття виваженого і правильного рішення.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теми випускної кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки. У роботі було розглянуто класифікацію, економічну сутність і охарактеризовано поняття «кредитоспроможність». Кредитоспроможність позичальника – фізичної особи в практичній діяльності являє собою велику сукупність видів, які можна класифікувати за різними ознаками, у тому числі: за ступенем ризику, по забезпеченню, за строками використання, за терміном погашення. Розглянуті методи розрахунку кредитоспроможності фізичних осіб, певні особливості в умовах надання споживчого кредиту, користування ним та погашення.

У випускній кваліфікаційній роботі проведена оцінка кредитоспроможності позичальника за методиками брокерської компанії, банківської установи та кредитної спілки. Зроблено висновок, що найефективнішою методикою розрахунку є методика рекомендована для кредитної спілки. Так як в процесі оцінки враховується найбільша кількість показників, що дає можливість мінімізувати ризики.

Розглянуто основні причини проблем оцінки кредитоспроможності фізичної особи на сучасному етапі.

В роботі також проведений порівняльний аналіз оцінки кредитоспроможності в зарубіжних країнах та в Україні.

Практичне значення випускної кваліфікаційної роботи полягає в тому, що в даній роботі розглянуті методи оцінки кредитоспроможності, які можна використовувати брокером в процесі його практичної діяльності.

Також зробимо висновки, що для покращення ситуації на ринку кредитування в Україні необхідно врахувати наступні технології:

- обґрунтування доцільності певних видів споживчого кредиту;

- сегментація потенційних клієнтів нової послуги за рівнем доходу та іншими ознаками й розробка програм кредитування для кожного ринкового сегмента;

- розробка тарифів послуг залежно від строку кредитування фізичних осіб, виду застави, а також кредитної історії позичальника;

- впровадження методики визначення максимальної суми кредиту, розміру обов'язкового авансового внеску позичальника за рахунок власних коштів, порядку погашення заборгованості із застосуванням різних схем сплати основної суми кредиту та відсотків за нього. Наявність декількох схем погашення кредиту допоможе врахувати інтереси як банку, так і його клієнтів;

- створення механізму довіри клієнта банкові і навпаки. Фізичні особи, маючи розрив між їхніми можливостями і бажанням купити, з радістю беруть кредит в банках і особливо на довгі терміни.

Оцінка кредитоспроможності є вкрай важливим процесом, так як кредитні операції (в тому числі надання кредитів фізичним особам) становлять основу активної діяльності комерційних банків.

А їх успішне здійснення веде до отримання основних доходів, сприяє підвищенню надійності і стійкості банків, а невдач у кредитуванні супроводжує їх розорення і банкрутство, банки покликані акумулювати власні та залучені ресурси для кредитування інвестицій у розвиток економіки країни. І важливим є те, що діяльність при її успішному здійсненні приносить прибуток усім її учасникам: кредитним організаціям, позичальникам та суспільству в цілому.

Саме визначення кредитоспроможності необхідно будь-якій установі, яка надає кредити з метою зниження ризику банку та підвищення стабільності його роботи. Основна мета вивчення кредитоспроможності позичальника – фізичної особи - визначення здатності і готовності позичальника повернути запитувану позичку відповідно до умов договору про видачу позики. Брокерська компанія, банківська установа чи то будь-яка інша установа, яка

надає кредит повинна у кожному випадку визначити ступінь ризику, який він готовий взяти на себе, і розмір кредиту, який може бути наданий у даних обставинах.

Обов'язковою умовою при видачі кредитного займу є визначення умови її надання. Деякі фактори, що впливають на здатність позичальника погасити борг, важко піддаються оцінці, але у фінансових розрахунках їх треба враховувати по можливості реалістично. Це передбачає оцінку фінансового стану позичальника як за минулі роки, так і на перспективу. Співробітник банку, відповідальний за надання кредиту, повинен передбачити майбутній стан справ позичальника з урахуванням всіх випадкових обставин, що впливають на його фінансові можливості для погашення кредиту.

Таким чином, основна мета аналізу кредитоспроможності клієнта банку полягає в тому, щоб отримати інформацію, необхідну для реальної оцінки його фінансового стану в минуле, сьогодення і майбутнє. Оцінка діяльності за минулі роки і в даний час необхідна для правильного прогнозування майбутнього. При цьому ступінь впевненості банку в тому, що позичальник здатний і готовий сплатити борг відповідно до умов договору кредиту, залежить від багатьох факторів. Аналіз цих факторів проведено в розділі 1 даної курсової роботи. Вивчення банками різноманітних чинників, які можуть спричинити за собою непогашення кредитів, або, навпаки, забезпечують їх своєчасне повернення, становлять зміст банківського аналізу кредитоспроможності. Проведення такого аналізу дозволить надати керівництву банку якісну інформацію для прийняття рішення про видачу кредиту, у випадку якщо фінансовий стан і репутація позичальника виявиться задовільним, або відмову у видачі позички, коли результати аналізу негативні. Умови прийняття того чи іншого кредитного рішення розглянуті у розділі 2 курсової роботи.

Таким чином, в процесі написання випускної кваліфікаційної роботи були

досліджені теоретичні та практичні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб.

Роблячи висновки, можна сказати, що якщо методика оцінки кредитоспроможності враховує всі якісні та кількісні фактори позичальника, то це забезпечить правильну оцінку кредитоспроможності. А від правильної оцінки залежить життєдіяльність установи, що надає кредит. Тому важливо приділяти велику увагу розробці методу оцінки кредитоспроможності позичальника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=123657&showTitle=true
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
3. Банковское дело : учебник / под ред. О. И. Лаврушина. – 8-е изд. – Москва : Кнорус, 2009. – 768 с.
4. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / под общ. ред. проф., д-ра экон. наук А. П. Градова и проф., д-ра экон. наук Б. И. Кузина. – Санкт-Петербург : Специальная литература, 1996. – 510 с.
5. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Національного банку України від 30.06.2016 № 351 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
6. Андреева Г. Скоринг как метод оценки кредитного риска // Банковские технологии. — № 6.
7. Бучко І. Є. Скоринг як метод зниження кредитного ризику банку [Електронний ресурс] / І. Є. Бучко // Вісник університету банківської справи Національного банку України. - 2013. - №2 (17). - С. 178-182. - Режим доступу: www.irbis-nbu.gov.ua/
8. Банківські операції: Навчально-методичний посібник / Уклад.: Н.Г. Слав'янська, С.В. Башлай. – Суми: УАБС, – 680 с.
9. Башлай С.В., Лобода Н.О. Теоретичні аспекти та особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 12: Збірник наукових праць: Наукове видання.- Суми: Мрія-1 ЛТД; УАБС

10. Банківські операції [Текст] : Підручник / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009.
11. Білоусова С.Ю. Споживче кредитування в Україні: аналіз та перспективи розвитку в умовах кризи [Текст] / С.Ю. Білоусова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2009
12. Вороненко Д. И., Пищулин А. С. Развитие кредитного скоринга // Бизнес Нейро Системы.
13. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: Навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко - К.: Знання, 2008. - 463 с. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1866040652679/bankivska_sprava/.
14. Волик Н. Г. Скоринг як експертний метод оцінювання кредитного ризику комерційного банку при споживчому кредитуванні [Електронний ресурс] / Н. Г. Волкова // Вісник Запорізького національного університету . - 2008. - № 1 (3). - С. 40-44. - Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/econom_2008_1/2008-26-06/volik.pdf
15. Вовчак Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа [Текст] : підручник / Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т.Я. Андрійків. – К.: Знання, 2008
16. Дубницький В.Ю, Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні [Електронний ресурс] / В.Ю. Дубницький, Р.П. Лісна, К.О. Кузьміна. - Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua›portal/Soc_Gum/Fkd/2009_1/R1/2.pdf
17. Дехтяр Н.А., Пігуль Н.Г. Основні напрямки мінімізації ризиків у процесі банківського кредитування” // Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України / Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції.. – С. 69-70.
18. Кредитування та ризику: навчальний посібник / [М.П. Денисенко, В.М. Домрачев, В.Г. Кабанов, А.В. Ігнатенко., К.А. Чигирин].–К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008.

19. Івченко І. Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник / І. Ю. Івченко. – Київ: «Центр навчальної культури».
20. Камінський А. С. Експертна модель кредитного скорингу позичальника банку / А. С. Камінський // Банківська справа. – 2009. – № 1. – С. 75–81.
21. Крістіогло Г. М. Використання скорингових моделей в умовах невизначеності та ризику споживчого кредитування / Г. М. Крістіогло // Формування ринкових відносин в Україні.– № 7 (74). – С. 86–90.
22. Котляр Д. Перспективи створення системи бюро кредитних історій в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.meta.ua
23. Кришталь Г. О. Оцінка фінансового стану позичальника - фізичної особи в комерційному банку [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fkd_2014_1_19.pdf
24. Лігоненко Л.О. Теоретико-методологічні засади управління розвитком споживчого ринку [Текст] / Л.О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки.
25. Концепція створення в Україні бюро кредитних історій[Електронний ресурс] - Режим доступу: www.meta.ua.
26. Кредитный скоринг и рейтингование: теория и практика построения современных количественных систем оценки кредитного риска заемщика / Семінар, проведений компанією Екстра Консалтинг 20 січня 2007 р
27. Кредитні спілки в Україні після фінансової кризи — фактичний стан і перспективи розвитку : звіт / [Х. Штрубенхофф, В.Мовчан, В. Кравчук та ін.]. — К. 2010.
28. Камінський А. С. Експертна модель кредитного скорингу позичальника банку / А. С. Камінський // Банківська справа.
29. Методичні рекомендації для кредитних спілок щодо проведення оцінки кредитоспроможності позичальника [Електронний ресурс]: Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків

фінансових послуг від 30.03.2017 № 795 - Режим доступу:
<https://www.nfp.gov.ua/files/ROZPORYADGHRNYA/2017/2017-03-30/%D0%A0%D0%9A-795.pdf>

30. Максutow Ю. Скоринг: возможности и ограничения // Банковское дело в Москве. — № 12. — С. 31—38. 11. Кузьменко И. Кредиты по скорому // Приложение к газете «Коммерсантъ».— № 152 (2991).

31. Милашко О. Г. Оцінювання внеску інституційних секторів в економіку України / О. Г. Милашко // Збірник наукових праць II міжнародної науково-практичної інтернет- конференції —Сучасні проблеми економічної теорії та практики господарювання в ринкових умовах. - Одеса: ОДЕУ, 2010

32. Невмержицький Є. І. Сучасні інструменти оцінки кредитних ризиків з використанням продуктів кредитного бюро / Є. І. Невмержицький. // Ефективна економіка. - 2010. - № 5

33. Петрикiва О.С. Особливості організації споживчого кредитування: проблеми та перспективи [Текст] / О.С. Петрикiва, М.В. Цеберман // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. - № 2 (14).

34. Підгорний А. З. Удосконалення методології статистичного оцінювання розвитку регіону: звіт про НДР (проміжн.) / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, К. В. Семенова та інші. - Одеса, 2014.

35. Підгорний А. З. Статистика ринків: навчальний посібник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова. - Одеса: Атлант, 2014. – 408 с. 14. Підгорний А. З. Міжнародна статистика: навчальний посібник / А. З. Підгорний, О. Г. Милашко, О. П. Русєва. – Одеса: ОНЕУ, 2012.

36. Підгорний, І. Г. Готліб, К. В. Вітковська [та інші] / за ред.. А.З.Підгорного. - Одеса, 2013.

37. Про банки та банківську діяльність : закон України [від 07.12.2000 № 2121-III] // Офіційний вісник України. — 26.01.2001. — № 1. — Т 1. — С. 1. — офіц. видання.

38. Погорелова Т. В. До питання статистичного оцінювання ефективності банківської системи України / Т. В. Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса, 2012. – Вип. 4 (47).

39. Павлюк Є., Павлюк О. Застосування сучасних кількісних моделей оцінки кредитного ризику позичальника // «Ринок цінних паперів України». — № 11—12/2005.

40. Погорелова Т. В. До питання статистичного оцінювання концентрації та диференціації банківського капіталу / Т. В. Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2009.

41. Румянцев С. Проблемні кредити: шляхи вирішення питання [Текст] / С. Румянцев // Цінні папери України . – 2012.

42. Скорба О.А. Оцінка кредитоспроможності позичальника / О. А. Скорба // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 14.- Суми: УАБС НБУ.

43. Смерічевський С. Удосконалення сучасних методик банківського регулювання оцінки кредитоспроможності фізичних осіб / С. Смерічевський // Вісник НБУ. – 2012. – № 2

44. Самоєнкова О. В. Статистика ринку товарів і послуг: навчальний посібник / О. В. Самоєнкова, А. З. Підгорний. - Одеса: ОДЕУ, 2008.

45. Торубка Л.В. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та напрями розвитку[Текст] / Л.В. Торубка // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011.

46. Тимофєєв В. М. Визначення методом кластерного аналізу рівня впливу України на глобальне економічне середовище / В. М. Тимофєєв, Т. В. Омеляненко // Бизнесинформ. — № 4(1). — 2010.

47. Ольвінська Ю. О. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу України / Ю. О. Ольвінська // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький: ХНУ.
48. Ольвінська Ю. О. Розвиток кредитування суб'єктів малого підприємництва / Ю. О. Ольвінська // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2007. – Вип. 25.
49. Ольвінська Ю. О. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу України / Ю. О. Ольвінська // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – Т. 1, № 4.
50. Ольвінська Ю. О. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу України / Ю. О. Ольвінська // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – Т. 1, № 4.
51. Ольвінська Ю. О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу [Електронний ресурс] / Ю. О. Ольвінська // Державне управління: удосконалення та розвиток»: наукове видання Академії муніципального управління. - 2015. - №2. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua> 6.
52. Отонець К. Практичні аспекти застосування скорингу для оцінки кредитного ризику / К. Отонець // Фінансовий ринок України – 2006. – № 4. – С. 14–17.
53. Hand D. J. Statistical classification methods in consumer credit / D. J. Hand, W. E. Henley // Journal of the Royal Statistical Society, Series A. – 1997. – V. 160. – P. 523–541.
54. Liu Y. New issues in credit scoring application / Y. Liu ; Institut für Wirtschaft sinformatik // Arbeitsbericht. – 2001. – № 16.
55. Liu Y. A framework of data mining application process for credit scoring / Y. Liu ; Institut für Wirtschaft sinformatik // Arbeitsbericht.. – № 1.
56. Liu Y. The evaluation of classification models for credit scoring / Y. Liu ; Institut für Wirtschaft sinformatik // Arbeitsbericht. – 2002. – № 2.

57. Thomas L. C. A survey of credit and behavioral scoring: forecasting financial risk of lending to consumers / L. C. Thomas // *International Journal of Forecasting*. – V. 16. – P. 149–172. 10. Офіційний сайт українського банківського порталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://banker.ua>.

58. Особливості мінімізації кредитного ризику банківської установи / І.В.Слейко, О.В.Сідак // *Науковий вісник НЛТУ*. – 2011. – Вип. 21.8. 4. Про банки і банківську діяльність / Закон України від 7.12.2000 р. № 2121–III (із змінами, внесеними від 09.06.2013.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

59. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 // *Офіційний вісник України*. – 2001. – № 40. – Ст. 1813.

60. Kiss F. Credit scoring processes from a knowledge Management perspective. *Periodica Polytechnica Ser. Soc. Man. Sci.* 2003. Vol. 11. N 1. P. 95–110.

61. Siddiqi N. Credit Risk Scorecards: Developing and Implementing Intelligent Credit Scoring.

62. Сучасні технології кредитування: кредитний скоринг, теорія та практика / Семінар, проведений Національним центром підготовки банківських працівників України 22—23 січня 2008 р.

63. Скоринг: Розробка, впровадження і підтримка / Семінар, проведений компанією Екстра Консалтинг 21—22 лютого 2008 р.

64. Невмержицький Є.В. Історія та сучасний стан розвитку кредитних бюро / Є.В. Невмержицький // *Вісник НБУ*. – 2009. – № 8. – С. 32–35.

65. Кредитний скоринг від А до Я (частина 1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ua.prostobankir.com.ua/individualniy_biznes/statti/kreditn

66. Anderson R. The credit scoring toolkit: theory and practice for retail credit risk management / R. Anderson. – UK. : Oxford University Press, 2007. – 731 p.

67. Цугунян А. М. Оцінка кредитоспроможності позичальника та шляхи її вдосконалення [Електронний ресурс] / А. М. Цугунян // Фінанси, банки, інвестиції - 2014 - №1. - С. 57-62. - Режим доступу: www.fbi.crimea.edu/arhiv/2014/nv_1-2014/010tcugun.pdf.

68. Чернов В. А. Анализ коммерческого риска / В. А. Чернов.– М.: Финансы и статистика,. – 128 с.

69. Хохлов Н. В. Управление риском / Н. В. Хохлов.– М.: ЮНИТИ.

Оцінка соціального статусу позичальника

№	Соціальний стан	Ранжування (1-10)	29-180
1.	Вік:	4	19
	до 20		5
	21-25		10
	26-30		15
	31-35		19
	36-50		15
	51-60		10
	від 61		5
2.	Наявність постійного місця проживання (так/ні)	9	14/0
3.	Сімейний стан:	10	13
	одружений/заміжня		13
	неодружений/незаміжня		9
	розлучений/а		5
4.	Місце роботи	1	27
	постійне		27
	сезонне		15
	відсутнє		5
5.	Тип зайнятості позичальника:	3	20
	державна служба		20
	приватний сектор		15
	студент		5
	пенсіонер		5
6.	Кваліфікація:	6	17
	відсутня		4
	обслуговуючий персонал		7
	спеціаліст		10
	службовець		14
	керівник		17
7.	Стаж роботи, років:	7	16
	до 1		5
	до 3		8
	до 5		12
	більше 5		16
8.	Наявність професійної освіти (так/ні)	8	15/0
9.	Наявність позитивної кредитної історії (так/ні)	5	18/0
10.	Наявність невиконаних зобов'язань у позичальника та членів його сім'ї (так/ні)	2	21/0

Оцінка капіталу позичальника

№	Капітал	Рівень покриття	Вплив	Максимальний скоринговий бал (сума 90)
1.	Нерухомість	(0,15;0,25]	0,1	9
		(0,25;0,5]	0,2	18
		(0,5;0,75]	0,4	36
		(0,75;1]	0,6	54
		(1;1,25]	0,8	72
		$\geq 1,5$	1	90
2.	Авто	(0,15;0,25]	0,15	14
		(0,25;0,5]	0,25	23
		(0,5;0,75]	0,5	45
		(0,75;1]	0,7	63
		$\geq 1,2$	1	90
3.	Заощадження на банківських рахунках	(0,15;0,25]	0,2	18
		(0,25;0,5]	0,4	36
		(0,5;0,75]	0,6	54
		(0,75;0,9]	0,8	72
		≥ 1	1	90
4.	Цінне майно	(0,15;0,25]	0,15	14
		(0,25;0,5]	0,25	23
		(0,5;0,75]	0,5	45
		(0,75;1]	0,7	63
		$\geq 1,2$	1	90

Додаток В

Діапазон скорингових балів позичальника, визначених на підставі аналізу кредитних факторів позичальника

№	Основні характеристики позичальника	Діапазон балів
1	2	3
1.	Правовий статус	0/0,02/0,03/0,12/ 0,25/0,5/0,6/1
1.1	Наявність цивільної дієздатності (так/ні)	1/0
1.2	Наявність невиконаних рішень судів (так/ні)	0,25/1
1.3	Участь у судовому процесі на момент подання заявки на отримання кредиту (так/ні)	0,25/1
1.4	Наявність судимості (так/ні)	0,25/1
1.5	Наявність громадянства України, (так/ні)	1/0,5
2.	Особисті якості позичальника	30-120
2.1	Репутація	10-40
2.2	Принциповість	5-20
2.3	Надійність	5-20
2.4	Щирість	10-40
3.	Соціальний статус	29-180
3.1	Вік	5-19
3.2	Наявність постійного місця проживання (так/ні)	14/0
3.3	Сімейний стан	5-13
3.4	Місце роботи	5-27
3.5	Тип зайнятості позичальника	5-20
3.6	Кваліфікація	4-17
3.7	Стаж роботи, років	5-16
3.8	Наявність професійної освіти (так/ні)	15/0
3.9	Наявність позитивної кредитної історії (так/ні)	18/0
3.10	Наявність невиконаних зобов'язань у позичальника та членів його сім'ї (так/ні)	21/0
4.	Капітал (відсутність/наявність)	0/9-90
4.1	Нерухомість	9-90
4.2	Авто	14-90

Продовження додатку В

1	2	3
4.3	Заощадження на банківських рахунках	18-90
4.4	Цінне майно	14-90
5.	Забезпечення	24-120
5.1	Застава	24-120
5.2	Порука	24-72
5.3	Гарантія	24-120
6.	Дохід	3-30
7.	Покриття боргу	18-60

Якісні показники оцінюваний фінансового стану позичальника –
фізичної особи

Показник	Значення показника	Бал
1	2	3
Загальний матеріальний стан клієнта	Наявність оригіналів документів, що підтверджують право власності на нерухомість	2
	Наявність документів, що підтверджують право власності на автомобіль	1
	Відсутні оригінали документів	0
Соціальна стабільність клієнта	Загальний стаж роботи понад 5 років	2
	Загальний стаж роботи від 1 до 5 років	1
	Загальний стаж роботи до 1 року	0
Місце роботи позичальника то його посада	Власний бізнес або кривна посада	3
	Спеціаліст, менеджер підприємства	2
	Службовець, робітник	1
Сімейний стан	Одружений	2
	Вдівець (вдова)	1
	Неодружений, розлучений	0
Ділова репутація	Добра ділова репутація	4
	Відсутні відомості про ділову репутацію	0
Вік позичальника	Від 25 до 55 років	2
	До 25 і понад 55 років	1
Кредитна історія позичальника	Не користувався кредитами в минулому	3
	Стан минулого боргу класифікувався як «добрий»	2
	Стан минулого боргу класифікувався як «слабкий»	1
	Стан минулого боргу класифікувався як «незадовільний»	0

Кількісні показники оцінювання фінансового стану позичальника -
фізичної особи

Показник	Значення показника	Бал
Сукупні чисті доходи позичальника	СЧД не менш як на 50 % перевищують ЩЗкр	5
	СЧД не менш як на 25 % перевищують ЩЗкр	3
	СЧД менш як на 25 % перевищують ЩЗкр	1
	СЧД менше за ЩЗкр	0
Кошти на рахунку в банку	Навність коштів на рахунку, що перевищують суму кредиту	4
	Наявність коштів на рахунку у сумі меншій за суму кредиту	2
	Немає коштів на рахунках банку	0
Забезпечення кредиту	Заставна вартість майна не менше як на 50% перевищує суму кредиту	5
	Заставна вартість майна не менше як на 25% перевищує суму кредиту	3
	Заставна вартість майна менше як на 25% перевищує суму кредиту	1
	Заставна вартість майна є меншою ніж сума кредиту	0